

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MACIEJE SZPUNARA
přednesené dne 13. září 2018¹

Věc C-70/17

Abanca Corporación Bancaria SA

proti

Albertu Garcíovi Salamancovi Santosovi

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 93/13/EHS – Ochrana spotřebitele – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Ujednání o předčasné splatnosti ve smlouvě o hypotečním úvěru – Článek 6 odst. 1 – Článek 7 odst. 1 – Prohlášení, že ujednání je částečně zneužívající – Pravomoci vnitrostátního soudu – Použití dispozitivního ustanovení vnitrostátního práva“

a

Věc C-179/17

Bankia SA

proti

Alfonso Antoniovu Lauovi Mendozovi,

Verónice Yulianě Rodríguez Ramírez

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně, Španělsko)]

„Řízení o předběžné otázce – Směrnice 93/13/EHS – Ochrana spotřebitele – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Ujednání o předčasné splatnosti ve smlouvě o hypotečním úvěru – Článek 6 odst. 1 – Pravomoci vnitrostátního soudu – Použití dispozitivního ustanovení vnitrostátního práva“

Obsah

I. Úvod	3
II. Právní rámec	4
A. Unijní právo	4

¹ – Původní jazyk: francouzština.

B. Španělské právo	5
III. Skutkový základ sporů v původních řízeních a předběžné otázky	7
A. Věc C-70/17	7
B. Věc C-179/17	8
IV. Řízení před Soudním dvorem	10
V. Analýza	11
A. K přípustnosti předběžných otázek ve věci C-179/17	11
B. K věci samé ve věcech C-70/17 a C-179/17	13
1. Obecné úvahy	13
2. Úvodní poznámky	15
3. Připomenutí relevantní judikatury	16
a) Ke kvalifikaci smluvního ujednání jako zneužívajícího ujednání vnitrostátním soudem ...	16
b) K důsledkům, které je třeba vyvodit z konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání	18
1) Obecné pravidlo v ustálené judikatuře Soudního dvora: povinnost vnitrostátního soudu nepoužít zneužívající ujednání bez oprávnění změnit jeho obsah	19
2) Výjimka z pravidla: rozsudek Kásler a Káslerne Rábai	20
4. K první otázce ve věci C-70/17: k dosahu konstatování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti ve světle uvedené judikatury	21
a) Judikatura Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) týkající se pravidla oddělitelnosti ujednání	22
1) Výklad Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr)	22
2) Souhlasný názor většinové německé právní teorie	23
b) Sporné smluvní ujednání	24
1) Oddělitelnost smluvního ujednání nebo jeho platnost zachovávající modifikace	24
2) Je s ohledem na judikaturu Soudního dvora účel sporného ujednání zachován, pokud se neuvádí počet neuhrazených splátek umožňující jeho uplatnění?	26
5. Ke druhé otázce ve věci C-70/17 a první otázce ve věci C-179/17: možnost pokračovat v řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou podpůrným použitím vnitrostátního ustanovení, jako je například čl. 693 odst. 2 LEC	27
a) Mohou dotčené smlouvy o hypotečním úvěru právně existovat i po zrušení sporných zneužívajících ujednání?	28
b) K podpůrnému použití ustanovení čl. 693 odst. 2 LEC	30

c) Odůvodňují procesní výhody řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou pokračování ve výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou po konstatování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti?	31
d) K možnosti informovat spotřebitele o výhodách týkajících se pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou: rozsudek Pannon GSM	33
6. Ke druhé a třetí otázce ve věci C-179/17	34
C. Závěrečná poznámka	34
VI. Závěry	34

I. Úvod

1. Generální advokát A. Saggio ve stanovisku předneseném dne 16. prosince 1999 ve spojených věcech Océano Grupo Editorial a Salvat Editores² uvedl, že Soudní dvůr byl poprvé vyzván, aby se v těchto věcech vyjádřil ke směrnici Rady 93/13/EHS³. Španělský soud se tehdy na Soudní dvůr obrátil ve věci pravomoci soudu přezkoumat bez návrhu zneužívající povahu smluvních ujednání. Pokud je mi známo, Soudní dvůr se od té doby 26x vyjádřil k výkladu této směrnice na žádost španělských soudů. Většina těchto žádostí byla podána po rozsudku Aziz⁴, jenž byl vyhlášen dne 14. března 2013 v době vrcholící hospodářské krize.

2. Judikatura Soudního dvora týkající se směrnice 93/13 sehrála významnou, či dokonce rozhodující úlohu při posilování vnitřního trhu a ochrany spotřebitele podle uvedené směrnice, která nyní představuje nezbytný prvek ochrany spotřebitelů Evropské unie v každodenním životě. Tato judikturní práce probíhala a stále probíhá v úzké spolupráci nejen se španělskými soudy, ale rovněž se soudy mnoha dalších členských států.

3. V projednávaných věcech je předmětem žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce opět výklad směrnice 93/13. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) a Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně, Španělsko) se zejména zamýšlejí nad slčitelností judikatury Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) týkající se ujednání o předčasné splatnosti se systémem ochrany spotřebitele zavedeným touto směrnicí.

4. Podstatou otázek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) položených Soudnímu dvoru je, zda unijní právo brání vnitrostátní judikatuře umožňující vnitrostátnímu soudu zhojit neplatnost zneužívajícího ujednání o předčasné splatnosti pozměněním tohoto ujednání a nahrazením pozměněné části tohoto ujednání ustanovením vnitrostátního práva, s cílem umožnit finančním institucím využít zvláštního postupu uspokojení pohledávky z nemovitosti zatížené hypotékou (dále jen „řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou“), pokud by takové řízení bylo pro spotřebitele/dlužníka příznivější než výkon rozsudku vydaného v jeho neprospěch v rámci řízení ve věci samé.

2 – C-240/98 až C-244/98, EU:C:1999:620, bod 1.

3 – Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26).

4 – C-415/11, EU:C:2013:164.

5. Soudní dvůr se k těmto otázkám již mnohokrát vyjádřil a jeho judikatura v tomto ohledu je v členských státech nejen dobře zavedena a uplatňována již několik let, ale je rovněž dobře známá uniijním spotřebitelům. Přísluší mu tedy rozhodnout, zda si přeje svoji judikaturu změnit nebo potvrdit⁵.

II. Právní rámec

A. Uniijní právo

6. Z bodu 4 odůvodnění směrnice 93/13 vyplývá, že „odpovědností členských států je zajištění toho, aby smlouvy uzavírané se spotřebiteli neobsahovaly zneužívající ujednání“.

7. Článek 1 odst. 2 směrnice 93/13 stanoví:

„Smluvní ujednání, která odrážejí závazné právní a správní předpisy a ustanovení [...], nejsou předmětem ustanovení této směrnice.“

8. Článek 3 odst. 1 a 2 této směrnice stanoví:

„1. Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.

2. Ujednání je vždy považováno za nesjednané individuálně, jestliže bylo sepsáno předem, a spotřebitel proto nemohl mít žádný vliv na obsah ujednání, zejména v souvislosti se smlouvou uzavíranou adhezním způsobem.“

9. Článek 4 uvedené směrnice zní následovně:

„1. Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.

2. Posouzení zneužívající povahy smluvních ujednání se netýká vymezení hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti mezi cenou a odměnou na straně jedné a službami nebo zbožím poskytovaným jako protiplnění na straně druhé, pokud jsou tato ujednání sepsána jasným a srozumitelným jazykem.“

10. Článek 6 odst. 1 téže směrnice zní:

„Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání.“

5 – Pro přehled o právní problematice, která je základem žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce ve věcech C-92/16, C-167/16, C-486/16, C-70/17 a C-179/17, odkazují na své stanovisko ve věci C-486/16, jakož i ve věcech C-92/16 a C-167/16.

11. Článek 7 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví:

„Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabráňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

B. Španělské právo

12. Článek 1011 Código Civil (občanský zákoník) stanoví:

„Každý, kdo se při plnění svých závazků dopustí podvodu, nedbalosti či způsobí prodlení nebo poruší jakýmkoli způsobem podmínky těchto závazků, je povinen nahradit škodu, která tímto vznikne.“

13. Článek 1124 občanského zákoníku zní:

„V případě synalagmatických závazků se má za to, že existuje implicitní možnost jejich ukončení, pokud jedna ze smluvních stran nesplní svůj závazek.

Poškozená strana může požadovat buď splnění tohoto závazku, nebo jeho ukončení; v obou případech může též požadovat náhradu škody. I v případě, že se poškozená strana rozhodla, že bude požadovat splnění závazku, může tato strana požádat o jeho ukončení, ukáže-li se, že splnění závazku je nemožné.

Soud rozhodne o požadovaném ukončení, nejsou-li dány důvody pro poskytnutí lhůty pro splnění závazku.“

14. Článek 552 odst. 1 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (zákon 1/2000, občanský soudní řád), ze dne 7. ledna 2000⁶, ve znění použitelném na spory v původních řízeních (dále jen „LEC“), upravuje přezkum zneužívajících ujednání i bez návrhu takto:

„Soud i bez návrhu přezkoumá, zda ujednání obsažené v některém z exekučních titulů uvedených v čl. 557 odst. 1 může být kvalifikováno jako zneužívající. Má-li soud za to, že některé z těchto ujednání může být takto kvalifikováno, vyslechne strany do patnácti dnů. Po jejich vyslechnutí přijme ve lhůtě pěti pracovních dnů rozhodnutí podle čl. 561 odst. 1 bodu 3.“

15. Článek 557 LEC zní takto:

„1. Pokud je výkon nařízen na základě titulů uvedených v čl. 517 odst. 2 bodech 4, 5, 6 a 7, jakož i dalších vykonatelných dokumentů uvedených v čl. 517 odst. 2 bodě 9, může proti nim povinná osoba podat námitku při dodržení lhůty a formy stanovených v předchozím článku, pouze uplatní-li jeden z následujících důvodů:

[...]

7° Titul obsahuje zneužívající ujednání.

2. Pokud je podána námitka podle předchozího odstavce, kancelář soudu řízení o výkonu organizačním procesním opatřením přerušuje.“

⁶ – BOE č. 7 ze dne 8. ledna 2000, s. 575.

16. Článek 561 odst. 1 bod 3 LEC stanoví:

„Je-li konstatována zneužívající povaha některých ujednání, budou usnesením stanoveny její důsledky, a to buď rozhodnutím o zastavení výkonu, nebo nařízením výkonu s tím, že se nepoužijí ujednání považovaná za zneužívající.“

17. Článek 693 odst. 2 LEC týkající se předčasné splatnosti dluhů placených podle splátkového kalendáře stanoví:

„Lze požadovat celou dlužnou částku jistiny a úroků, pokud byla sjednána splatnost celé půjčky pro případ neuhrazení alespoň tří měsíčních splátek a dlužník po dobu alespoň tří měsíců neplnil svoji platební povinnost nebo počtu splátek odpovídajícího neplnění platební povinnosti dlužníka nejméně po dobu odpovídající třem měsícům, a toto ujednání je součástí písemné a náležitě registrované smlouvy o půjčce.“

18. Článek 695 LEC, týkající se námitky proti výkonu exekučního titulu týkajícího se nemovitosti zatížené hypotékou, zní následovně:

„1. V řízeních podle této kapitoly může být námitce povinné osoby vyhověno pouze tehdy, opírá-li se o následující důvody:

[...]

4° Zneužívající povaha smluvního ujednání, které je základem výkonu nebo které umožnilo určit vyšší vymahatelné částky.

2. Byla-li podána námitka podle předchozího odstavce, soudní kancelář přeruší výkon a předvolá účastníky řízení k jednání před soudem, který vydal usnesení o výkonu. Předvolání k soudu musí být provedeno alespoň patnáct dnů přede dnem předmětného jednání. Soud na jednání vyslechne účastníky řízení, přezkoumá písemnosti, které mu byly předloženy, a druhý den vydá formou usnesení příslušné rozhodnutí.

3. [...]

Je-li vyhověno čtvrtému důvodu [odst. 1 tohoto článku], výkon se zastaví, pokud je smluvní ujednání základem výkonu. V opačném případě se ve výkonu pokračuje s tím, že se nepoužije zneužívající ujednání.

[...]“

19. Směrnice 93/13 byla do španělského práva provedena Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación (zákon 7/1998 o všeobecných smluvních podmínkách) ze dne 13. dubna 1998⁷ a Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (královské legislativní nařízení 1/2007 o přepracovaném znění obecného zákona o ochraně spotřebitelů a uživatelů a souvisejících zákonů) ze dne 16. listopadu 2007⁸.

7 – BOE č. 89 ze dne 14. dubna 1998, s. 12304.

8 – BOE č. 287 ze dne 30. listopadu 2007, s. 49181.

20. Článek 83 královského legislativního nařízení 1/2007, ve znění zákona 3/2014 ze dne 27. března 2014⁹, stanoví:

„Zneužívající ujednání jsou absolutně neplatná a považují se za nesjednaná. Za tímto účelem soud po projednání s účastníky řízení prohlásí, že zneužívající ujednání obsažená ve smlouvě jsou neplatná; smlouva nicméně zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez zneužívajících ujednání.“

III. Skutkový základ sporů v původních řízeních a předběžné otázky

21. Relevantní skutkové okolnosti sporů v původních řízeních vyplývající z předkládacích rozhodnutí mohou být shrnuty následovně.

A. Věc C-70/17

22. Dne 30. května 2008 Alberto García Salamanca Santos a Verónica Varela získali u společnosti Abanca Corporación Bancaria SA (dále jen „Abanca“) hypoteční úvěr pro účely bydlení. Tento úvěr zněl na částku 100 000 eur, byl sjednán na dobu třiceti let a byl splatný v 360 měsíčních splátkách.

23. V souladu s ujednáním 6a úvěrové smlouvy týkajícím se předčasné splatnosti v případě neuhrazení jakékoli splátky úroků nebo jistiny mohl hypoteční věřitel považovat úvěr za splatný a soudně se domáhat zaplacení celé jistiny navýšené o úroky z prodlení, náklady a výdaje.

24. Alberto García Salamanca Santos zahájil řízení směřující ke zrušení některých ujednání úvěrové smlouvy, včetně ujednání 6a, z důvodu jejich zneužívající povahy. Soud prvního stupně žalobě částečně vyhověl a zrušil mimo jiné sporné ujednání. Toto rozhodnutí bylo potvrzeno v odvolacím řízení u Audiencia Provincial (Provinční soud, Španělsko) v Pontevedře.

25. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), k němuž společnost Abanca podala kasační opravný prostředek, uvádí, že sporné otázky se týkají toho, zda ujednání o předčasné splatnosti uvedené v úvěrových smlouvách zajištěných hypotečním zástavním právem uzavřených se spotřebiteli je zneužívající, a dále rozsahu neplatnosti vyplývající z určení zneužívající povahy. Předkládající soud v této souvislosti vyjadřuje pochybnosti o možnosti určit, že toto ujednání je zneužívající částečně. Tyto pochybnosti se týkají zejména výkladu ustanovení o předčasné splatnosti, jež zastává ve vlastní judikatuře a který umožňuje podpůrně uplatnit takovou vnitrostátní právní úpravu, jako je čl. 693 odst. 2 LEC, aby bylo možno pokračovat v řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou.

26. Z předkládacího rozhodnutí totiž vyplývá, že Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) svým rozsudkem ze dne 23. prosince 2015¹⁰, potvrzeným rozsudkem ze dne 18. února 2016¹¹, rozhodl, že platnost ujednání o předčasné splatnosti vyžaduje, aby taková ujednání upravovala závažnost porušení povinnosti v závislosti na délce trvání a výši úvěru a umožňovala spotřebitelům vyhnout se jejich použití tím, že zjednájí patřičnou nápravu. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) však upřesnil, že ve výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou lze pokračovat, byla-li možnost prohlášení předčasné splatnosti úvěru uplatněna nezneužívajícím způsobem vzhledem k výhodám, jež toto specifické řízení přináší spotřebiteli.

9 – BOE č. 76 ze dne 28. března 2014, s. 26967.

10 – Rozsudek č. 705/2015 (ES:TS:2015:5618).

11 – Rozsudek č. 79/2016 (ES:TS:2016:626).

27. V tomto ohledu předkládající soud uvádí, že ve španělském právu platí, že nesplní-li dlužník v rámci smlouvy o hypotečním úvěru povinnost vrátit přijatou částku, může věřitel zahájit buď řízení ve věci samé¹², anebo řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou¹³. Upřesňuje, že řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je pro dlužníka-spotřebitele výhodnější než rozhodnutí o zastavení výkonu hypotečního zástavního práva¹⁴. Pokud je vydáno posledně uvedené rozhodnutí, spotřebitel je pak nucen zahájit řízení ve věci samé. Podle názoru tohoto soudu přitom toto řízení zahájené s cílem rozhodnout o zrušení smlouvy o hypotečním úvěru z důvodu nesplnění povinnosti dlužníka podle článku 1124 občanského zákoníku (možnost vyplývající ze zákona, nikoli ze smlouvy) má negativní důsledky pro spotřebitele, zejména „kumulaci uložení náhrady nákladů řízení ve věci samé a řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, jakož i nárůst úroků z prodlení za dobu trvání řízení ve věci samé“.

28. Za těchto podmínek se Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozhodnutím ze dne 8. února 2017, došlým kanceláři Soudního dvora dne 9. února 2017, rozhodl po vyslechnutí účastníků řízení přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Musí být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že umožňuje, aby vnitrostátní soud v rámci posuzování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti, které je obsaženo ve smlouvě o hypotečním úvěru uzavřené se spotřebitelem a které vedle jiných případů nezaplacení dalších splátek stanoví předčasnou splatnost při nezaplacení [jediné] měsíční splátky, konstatoval zneužívající povahu pouze části nebo jediného případu splatnosti z důvodu nezaplacení splátky a zachoval obecně v platnosti ujednání o předčasné splatnosti z důvodu nezaplacení více splátek bez ohledu na to, že konkrétní posouzení platnosti či zneužívající povahy musí být provedeno v okamžiku uplatnění této možnosti [prohlásit předčasnou splatnost úvěru]?
- 2) Má vnitrostátní soud v souladu se směrnicí 93/13 pravomoc, aby – po konstatování zneužívající povahy ustanovení o předčasné splatnosti ve smlouvě o hypotečním úvěru – mohl posoudit, zda podpůrné uplatnění předpisu vnitrostátního práva, byť způsobí zahájení či pokračování exekučního řízení vůči spotřebiteli, je pro spotřebitele výhodnější, než kdyby zastavil uvedené řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou a umožnil věřiteli zahájit řízení směřující k vypovězení hypoteční smlouvy či vymáhání dlužných splátek a následný výkon nepříznivého rozsudku bez výhod, které spotřebiteli dává zvláštní řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou?“

B. Věc C-179/17

29. Dne 22. června 2005 bankovní instituce Bankia S. A., účastnice řízení navrhuující výkon exekučního titulu v původním řízení, a Alfonso Antonio Lau Mendoza, jakož i Verónica Yuliana Rodríguez Ramírez, povinné osoby, uzavřeli smlouvu o hypotečním úvěru znějící na částku 188 000 eur na koupi nemovitosti jakožto hlavního bydliště, jejíž doba platnosti byla stanovena po novaci smlouvy na 37 let.

12 – Z předkládacího rozhodnutí vyplývá, že v řízení ve věci samé na základě článku 1124 občanského zákoníku může věřitel požadovat rozvázání smlouvy z důvodu nesplnění povinnosti dlužníka. Toto rozvázání vede k vzájemnému vrácení plnění nebo k nucenému výkonu smlouvy, což znamená vymahatelnost souhrnu neuhrazených částek navýšených o odpovídající úroky. Pravomocný rozsudek vydaný v řízení ve věci samé může vést k exekučnímu řízení, při kterém může být veškerý majetek dlužníka, včetně jeho obvyklého bydlení, zabaven a prodán v dražbě.

13 – Předkládající soud uvádí, že řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je bankami upřednostňováno, neboť je rychlejší a díky němu nemusí nesplacenou pohledávku dlouhodobě účtovat do opravných položek.

14 – Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) vysvětluje, že tyto výhody pro dlužníka-spotřebitele v rámci řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti sloužící k obvyklému bydlení zatížené hypotékou jsou stanoveny v čl. 693 odst. 3, čl. 579 odst. 2 a v čl. 682 odst. 2 LEC. Z těchto ustanovení vyplývá, že výkon exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou umožňuje zacílit a vydražit zastavenou nemovitost, kterou je zajištěno splacení úvěru. Pokud je tato zastavená nemovitost obvyklým obydlím dlužníka-spotřebitele, pravidla upravující řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou stanoví řadu benefitů a výhod s cílem umožnit dlužníkovi, aby si své bydlení ponechal, nebo alespoň s cílem snížit újmu dlužníka při prodeji tohoto bydlení. Tyto výhody stanovené ve prospěch dlužníka-spotřebitele v případě, že došlo k exekuci v rámci řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, nelze použít v rámci běžného (nikoli hypotečního) exekučního řízení v návaznosti na rozsudek vydaný v řízení ve věci samé.

30. Ujednání 6a smlouvy o hypotečním úvěru, nadepsané „Předčasné rozvázání smlouvy ze strany úvěrové instituce“, stanoví:

„Bez ohledu na sjednanou dobu trvání této smlouvy může banka-věřitel prohlásit úvěr za splatný s tím, že bude smlouvu považovat za rozvázanou a dluh za předčasně splatný v plné výši, zejména v případě prodlení s platbou jedné, více nebo všech splátek podle druhého ujednání [týkajícího se splácení].“

31. Z důvodu nezaplacení 36 měsíčních splátek ze strany dlužníků podala Bankia předkládajícímu soudu návrh na výkon exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, jež byla poskytnuta k zajištění splácení poskytnutého úvěru.

32. Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně) se zamýšlí nad důsledky určení zneužívající povahy ujednání o předčasně splatnosti v rámci řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, zejména ve světle nedávné judikatury Tribunal Supremo (Nejvyšší soud). Tato judikatura totiž umožňuje pokračovat ve výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou bez ohledu na určení zneužívající povahy ujednání o předčasně splatnosti, které je základem pro toto řízení. Předkládající soud uvádí, že musí respektovat judikaturu Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), jež doplňuje španělský právní řád, ale současně je povinen jednat v souladu s unijními právními předpisy, jak jsou vykládány Soudním dvorem.

33. V žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předkládající soud uvádí určité právní otázky, které podle něj mohou být zvláště významné pro účely odpovědi na otázky, jež v projednávaných věcech vyvstaly. Tyto právní otázky se týkají zaprvé neexistence jistoty, pokud jde o úspěch určovací žaloby vycházející z článku 1124 občanského zákoníku¹⁵. V tomto ohledu tento soud upřesňuje, že až do současnosti bylo v ustálené judikatuře Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozhodováno, že článek 1124 občanského zákoníku – použitelný výlučně na synalagmatické závazky – nelze uplatňovat na smlouvy o hypotečním úvěru (jednostranná věcná smlouva). Proto má předkládající soud za to, že určovací žaloba týkající se smlouvy o hypotečním úvěru na základě článku 1124 občanského zákoníku by měla být vnitrostátním soudem zamítnuta¹⁶. Předkládající soud však poukazuje na skutečnost, že i kdyby se Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozhodl tuto judikaturu upřesnit a připustit použití tohoto článku na hypoteční úvěry¹⁷, nebylo by možno vyloučit případné zamítnutí žaloby na rozvázání smlouvy, pokud by soud považoval za oprávněné poskytnout dlužníkovi lhůtu ke splnění povinnosti, jak to výslovně umožňuje článek 1124 občanského zákoníku¹⁸.

34. Zadruhé předkládající soud podotýká, že podpůrné použití čl. 693 odst. 2 LEC je v rozporu s judikaturou Soudního dvora. Tomuto soudu je totiž jasné, že úvěrová smlouva může nadále existovat bez ujednání o předčasně splatnosti a že toto ustanovení nelze použít podpůrně, vzhledem k tomu, že „základní předpoklad pro jeho použití“, a to „existence smluvního ujednání o předčasně splatnosti, které bylo prohlášeno za zneužívající, není splněn“¹⁹. Tento soud má v důsledku toho za to,

15 – Tento soud však upřesňuje, že zjevně nepožaduje, aby Soudní dvůr analyzoval správnost nebo přesnost judikatury Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v oblasti smluv o [hypotečním] úvěru, ani aby určil, zda možnost zrušit smlouvu stanovená v článku 1124 občanského zákoníku je či není na tyto smlouvy použitelná: pouze poskytuje informace o tom, jaký postoj zaujal Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v této oblasti, a žádá Soudní dvůr, aby posoudil, zda dotčená judikatura (ohledně řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou bez ohledu na určení zneužívající povahy ujednání) není v rozporu se směrnicí 93/13 v tom, že adekvátně nehodnotí výhody a nevýhody, které pro spotřebitele vyplývají z upuštění od řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, jeho pokračování nebo zahájení určovacího řízení.

16 – Viz bod 26 tohoto stanoviska.

17 – Nicméně upřesňuje, že se jedná o možnost, pro kterou zatím nejsou k dispozici indicie v judikatuře nad rámec žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), který se k této otázce nevyjadřuje.

18 – V tomto ohledu tento soud připomíná, že by se mohl uplatnit článek 1101 občanského zákoníku, který se týká žaloby na náhradu škody za prodlení nebo nesplnění povinnosti, ale neupravuje rozvázání smlouvy. Toto ustanovení může být základem pouze pro prohlášení nebo konstatování nesplnění povinnosti provést platbu a uložení náhrady skutečně způsobené škody tímto nesplněním, což tedy neodpovídá budoucím splátkám, ale pouze neuhrazeným splátkám, které byly skutečně splatné.

19 – Viz poznámku pod čarou 21 mého stanoviska ve věci C-486/16.

že pokud by tyto otázky nebyly posouzeny v rámci projednávané žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, ve sporu v původním řízení by přetrvávaly pochybnosti o možnosti pokračovat ve výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou a mohly by být položeny nové předběžné otázky.

35. Za těchto podmínek se Juzgado de Primera Instancia no 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně, Španělsko) rozhodnutím ze dne 30. března 2017, došlým kanceláři Soudního dvora dne 10. dubna 2017, rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

- „1) Brání články 6 a 7 směrnice 93/13 judikatuře (plynoucí z rozsudku Tribunal Supremo [Nejvyšší soud] ze dne 18. února 2016), podle které navzdory zneužívající povaze ustanovení o předčasné splatnosti a navzdory tomu, že jde o ustanovení, na kterém se zakládá exekuční titul, nelze zastavit řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, protože jeho pokračování je pro spotřebitele výhodnější, neboť v případě výkonu rozsudku vydaného v určovacím řízení na základě článku 1124 občanského zákoníku by spotřebitel nemohl těžit z procesních výhod vlastních řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou – ale bez ohledu na ustálenou judikaturu Tribunal Supremo [Nejvyšší soud], podle které se článek 1124 občanského zákoníku (týkající se smluv, které zakládají synalagmatické závazky) nevztahuje na smlouvu o úvěru, neboť je reálná a jednostranná a završená až splacením peněz, a proto zakládá povinnosti pouze pro dlužníka a nikoli pro věřitele), z čehož plyne, že pokud by se postupovalo podle této judikatury v určovacím řízení, mohl by spotřebitel dosáhnout vydání rozhodnutí, kterým se zamítá návrh na zrušení smlouvy a návrh na náhradu škody, a nebylo by možné tvrdit, že pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je pro spotřebitele výhodnější?
- 2) Brání v případě, že se článek 1124 občanského zákoníku vztahuje na smlouvy o úvěru, články 6 a 7 směrnice 93/13 takové judikatuře, jako je dotčená judikatura, která při posouzení, zda je pro spotřebitele výhodnější pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou nebo určovací řízení podle 1124 občanského zákoníku, nezohledňuje, že v případě určovacího řízení může dojít k zamítnutí návrhu na vypovězení smlouvy a návrhu na náhradu škody, pokud soud uplatní ustanovení tohoto článku 1124 občanského zákoníku, podle kterého „[s]oud rozhodne o požadovaném zrušení, pokud neexistují opodstatněné důvody, které ho opravňují ke stanovení lhůty“, s ohledem na to, že právě v kontextu půjček a hypotečních úvěrů na koupi nemovitosti s dlouhou splatností (20 či 30 let) je relativně pravděpodobné, že soudy uplatní tento důvod pro zamítnutí, zejména když skutečné nesplnění platební povinnosti nebylo příliš závažné?
- 3) Brání v případě konstatování, že pro spotřebitele je výhodnější pokračovat v řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou s účinky předčasného splacení, články 6 a 7 směrnice 93/13 takové judikatuře, jako je dotčená judikatura, která podpůrně uplatňuje čl. 693 odst. 2 [LEC] navzdory tomu, že smlouva může nadále existovat bez ujednání o předčasné splatnosti, a která tomuto ustanovení připisuje účinky navzdory tomu, že není splněna její základní podmínka – existence platného a účinného smluvního ujednání o předčasné splatnosti, které právě bylo prohlášeno za zneužívající, neplatné a neúčinné?“

IV. Řízení před Soudním dvorem

36. Usnesením předsedy Soudního dvora ze dne 16. března 2017 byla zamítnuta žádost Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), aby věc C-70/17 byla projednána ve zrychleném řízení podle čl. 105 odst. 1 jednacího řádu Soudního dvora. Na základě rozhodnutí předsedy Soudního dvora ze dne 24. října 2017 jsou věci C-92/16, C-167/16, C-486/16, C-70/17 a C-179/17 projednávány koordinovaně.

37. Písemná vyjádření předložily Abanca, španělská a polská vláda, jakož i Evropská komise ve věci C-70/17, a Bankia, španělská a maďarská vláda, jakož i Komise ve věci C-179/17.

38. Soudní dvůr se rozhodnutím ze dne 20. února 2018 rozhodl přidělit na základě čl. 29 odst. 1 svého jednacího řádu obě věci stejnému soudnímu kolegiu velkého senátu a podle článku 77 tohoto řádu nařídil v těchto věcech společné jednání.

39. Společnosti Abanca, Bankia, španělská vláda a Komise přednesly ústní vyjádření na společném jednání, které se konalo dne 15. května 2018.

V. Analýza

A. K přípustnosti předběžných otázek ve věci C-179/17

40. Španělská vláda v písemném vyjádření ještě před analýzou ve věci samé zpochybňuje přípustnost žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci C-179/17. Tato vláda tvrdí, že cílem sledovaným uvedenou žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce je doplnit právní rámec vysvětlený Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ve věci C-70/17. V tomto ohledu zaprvé tvrdí, že předmětem žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce je výklad pravidel unijního práva. Otázky položené předkládajícím soudem se přitom týkají pouze výkladu pravidel vnitrostátního práva. Zadruhé španělská vláda tvrdí, že předkládající soud zpochybňuje právní posouzení pravidel vnitrostátního práva učiněné Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), ačkoli tento soud je soudem nejvyšším ve všech právních řádech a je pověřen výkladem vnitrostátního práva, takže na základě čl. 123 odst. 1 španělské ústavy a čl. 1 odst. 6 občanského zákoníku jeho judikatura doplňuje španělský právní řád. Konečně zatřetí španělské vládě není jasné, do jaké míry se články 6 a 7 směrnice 93/13 uplatní pro účely přezkumu případného nesprávného posouzení, kterého by se Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) mohl nebo nemusel dopustit při analýze a výkladu španělského vnitrostátního právního rámce.

41. V tomto ohledu považuji za vhodné připomenout zásady týkající se pravomoci Soudního dvora a přípustnosti předběžných otázek na základě článku 267 SFEU.

42. Zaprvé je obecně známo, že postup zavedený článkem 267 SFEU je nástrojem spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy, díky němuž Soudní dvůr poskytuje vnitrostátním soudům výklad unijního práva, jenž je pro ně nezbytný k vyřešení sporu, který mají rozhodnout²⁰. Cílem tohoto postupu je přímo a vzájemně přispívat za účelem zajištění jednotného použití unijního práva k tvorbě rozhodnutí za účelem zajištění jednotného uplatnění unijního práva ve všech členských státech²¹.

20 – Viz usnesení ze dne 26. ledna 1990, Falciola (C-286/88, EU:C:1990:33, bod 7); rozsudky ze dne 16. července 1992, Meilicke (C-83/91, EU:C:1992:332, bod 22); ze dne 27. listopadu 2012, Pringle (C-370/12, EU:C:2012:756, bod 83), a ze dne 20. prosince 2017, Global Starnet (C-322/16, EU:C:2017:985, bod 65).

21 – Viz rozsudky ze dne 1. prosince 1965, Schwarze (16/65, EU:C:1965:117), a usnesení ze dne 5. března 1986, Wünsche (69/85, EU:C:1986:104, bod 12).

43. Podle přístupu zavedeného Soudním dvorem v rámci této soudní spolupráce je věcí pouze vnitrostátních soudů, jimž byl spor předložen a jež musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jejich rozsudku, tak relevanci otázek, které kladou Soudnímu dvoru²². V důsledku toho je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout, jestliže se položené otázky týkají výkladu unijního práva²³.

44. Soudní dvůr rovněž uvedl, že k otázkám týkajícím se unijního práva se váže *domněnka relevance*. Odmítnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané vnitrostátním soudem ze strany Soudního dvora je tak možné pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny²⁴.

45. Zadruhé podotýkám, že Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že vnitrostátní soudy mají *tu nejširší možnost* obrátit se na Soudní dvůr s otázkou ohledně výkladu příslušných ustanovení unijního práva²⁵ a že pravidlo vnitrostátního práva nemůže vnitrostátnímu soudu bránit této možnosti využít²⁶, přičemž tato možnost se u soudů rozhodujících v posledním stupni stává povinností, až na výjimky zakotvené v judikatuře Soudního dvora²⁷. *Tato možnost i povinnost* jsou totiž nedílnou součástí systému spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy zavedeného článkem 267 SFEU a patří k funkcím soudu pověřeného uplatňováním unijního práva, které toto ustanovení svěřuje vnitrostátním soudům²⁸.

46. Zatřetí připomínám, že jak Soudní dvůr opakovaně rozhodl, existence normy ve vnitrostátním právu, která činí právní posouzení provedené soudem vyššího stupně závazné pro soudy, které nerozhodují v posledním stupni, nemůže pouze z tohoto důvodu zbavit tyto soudy uvedené možnosti²⁹. Soudní dvůr rovněž rozhodl, že pokud se soud, který nerozhoduje v posledním stupni, domnívá, že by v důsledku právního posouzení provedeného na vyšším stupni mohl vydat rozsudek v rozporu s unijním právem, *musí mít možnost* položit Soudnímu dvoru otázky, kterými se zabývá³⁰.

22 – Viz rozsudky ze dne 29. listopadu 1978, Redmond (83/78, EU:C:1978:214, bod 25); ze dne 21. dubna 1988, Pardini (338/85, EU:C:1988:194); ze dne 4. července 2006, Adeneler a další (C-212/04, EU:C:2006:443, bod 41), jakož i ze dne 7. března 2018, Santoro (C-494/16, EU:C:2018:166, bod 20).

23 – Viz rozsudky ze dne 18. října 1990, Dzodzi (C-297/88 a C-197/89, EU:C:1990:360, bod 35); ze dne 15. prosince 1995, Bosman (C-415/93, EU:C:1995:463, bod 59); ze dne 22. listopadu 2005, Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709, bod 35), jakož i ze dne 6. března 2018, SEGRO a Horváth (C-52/16 a C-113/16, EU:C:2018:157, bod 42).

24 – Viz usnesení ze dne 26. ledna 1990, Falciola (C-286/88, EU:C:1990:33, bod 8); rozsudky ze dne 5. prosince 2006, Cipolla a další (C-94/04 a C-202/04, EU:C:2006:758, bod 25); ze dne 28. února 2012, Inter-Environnement Wallonie a Terre wallonne (C-41/11, EU:C:2012:103, bod 35), jakož i ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 35).

25 – Viz rozsudky ze dne 16. ledna 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf (166/73, EU:C:1974:3, bod 3); ze dne 16. prosince 2008, Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:723, bod 88); ze dne 22. června 2010, Melki a Abdeli (C-188/10 a C-189/10, EU:C:2010:363, bod 41), jakož i ze dne 5. dubna 2016, PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, bod 32).

26 – Viz rozsudek ze dne 5. dubna 2016, PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, bod 32). Tato věc se týkala zejména ustanovení vnitrostátního práva, které bránilo senátu soudu rozhodujícího v posledním stupni obrátit se s předběžnou otázkou na Soudní dvůr, když nesdílel názor definovaný rozhodnutím pléna tohoto soudu.

27 – V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 6. října 1982, Cilfit a další (283/81, EU:C:1982:335, bod 21); ze dne 27. června 1991, Mecanarte (C-348/89, EU:C:1991:278, bod 42), jakož i ze dne 5. dubna 2016, PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, bod 32).

28 – Viz rozsudky ze dne 5. dubna 2016, PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, bod 33), a ze dne 6. března 2018, SEGRO a Horváth (C-52/16 a C-113/16, EU:C:2018:157, bod 48).

29 – Viz rozsudky ze dne 16. ledna 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf (166/73, EU:C:1974:3, bod 4); ze dne 22. června 2010, Melki a Abdeli (C-188/10 et C-189/10, EU:C:2010:363, bod 42), a ze dne 6. března 2018, SEGRO a Horváth (C-52/16 a C-113/16, EU:C:2018:157, bod 48). V této posledně uvedené věci maďarská vláda tvrdila, že předkládající soud zpochybnil některé závěry vyplývající z rozsudku Ústavního soudu, ačkoliv podle maďarského ústavního práva jsou rozhodnutí uvedeného soudu pro soudy nižší instance závazná.

30 – Viz rozsudky ze dne 16. ledna 1974, Rheinmühlen-Düsseldorf (166/73, EU:C:1974:3, bod 4); ze dne 9. března 2010, ERG a další (C-378/08, EU:C:2010:126, bod 32); ze dne 15. listopadu 2012, Bericap Záródástechnikai (C-180/11, EU:C:2012:717, bod 55), jakož i ze dne 6. listopadu 2014, Cartiera dell'Adda (C-42/13, EU:C:2014:2345, bod 27).

Pokud tedy vnitrostátní soud, kterému byla věc předložena, dospěje k závěru, že před ním v této věci vyvstala otázka týkající se výkladu unijního práva, má podle okolností věci možnost či povinnost obrátit se na Soudní dvůr s předběžnou otázkou, a *vnitrostátní legislativa ani judikatura nemůže tuto možnost či povinnost vyloučit*³¹.

47. Pokud jde o projednávanou věc, mám za to, že tři otázky, jak byly formulovány, se jasně týkají výkladu článků 6 a 7 směrnice 93/13. Domněnka relevance, která se vztahuje na žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci C-179/17, není tudíž námitkami vznesenými španělskou vládou vyvrácena. Kromě toho vzhledem k tomu, že Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně, Španělsko) má pochybnosti o právním posouzení učiněném Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), které by jej mohlo vést k vydání rozsudku, jenž by byl v rozporu s unijním právem, má možnost obrátit se na Soudní dvůr a položit mu otázky, které považuje za relevantní.

48. Za těchto podmínek a ve světle zásad týkajících se pravomoci Soudního dvora a přípustnosti předběžných otázek na základě článku 267 SFEU, jež byly připomenuty v předchozích bodech a mnohokrát připomenuty Soudním dvorem od zavedení řízení o předběžné otázce, nevidím žádnou překážku pro to, aby Soudní dvůr rozhodl v projednávané věci tak, že poskytne výklad ustanovení směrnice 93/13. Mám proto za to, že žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci C-179/17 je přípustná.

B. K věci samé ve věcech C-70/17 a C-179/17

49. I když byly předběžné otázky položeny předkládajícími soudy v projednávaných věcech vzneseny ve dvou různých vnitrostátních řízeních³², obě žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) (věc C-70/17) a Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně) (věc C-179/17) se v podstatě týkají výkladu směrnice 93/13 a slučitelnosti judikatury Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) týkající se ustanovení o předčasné splatnosti se systémem ochrany spotřebitele zavedeným touto směrnicí, zejména s jejími články 6 a 7, jakož i s judikaturou Soudního dvora³³.

50. Vzhledem k tomu, že obě věci vznášejí v zásadě tytéž otázky unijního práva, navrhuji přednést společné stanovisko.

1. Obecné úvahy

51. Na úvod považuji za vhodné uvést několik poznámek, které umožní vymezit rámec, do něhož spadá směrnice 93/13, a přezkoumat, jak unijní právo, zejména prostřednictvím této směrnice, postavilo ochranu spotřebitele do centra procesu evropské integrace.

52. Pokud se ohlédneme zpět, zjistíme, že během prvních let budování Evropské unie byla ochrana spotřebitele považována za „vedlejší produkt“ společného trhu³⁴. Právě na konferenci na summitu konaném v Paříži ve dnech 19. a 20. října 1972 hlavy států a předsedové vlád schválili první zásady pro politiku ochrany a informovanosti spotřebitele. Bylo však třeba počkat ještě tři roky, aby byla

31 – Viz zejména rozsudek ze dne 5. dubna 2016, PFE (C-689/13, EU:C:2016:199, bod 34).

32 – Ve věci C-70/17 se spor v původním řízení týká řízení směřujícího k určení zneužívající povahy několika ujednání úvěrové smlouvy, včetně sporného ujednání, zatímco ve věci C-179/17 se spor v původním řízení týká řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, v němž exekuční soud konstatoval zneužívající povahu sporného ujednání. Viz body 24, 31 a 32 tohoto stanoviska.

33 – Pokud jde o ujednání, která jsou předmětem sporů v původním řízení, je třeba upřesnit, že jsou téměř totožná. V obou případech se jedná o ujednání o předčasné splatnosti, a sice „ujednání 6a“ sporných úvěrových smluv. Tato standardní doložka umožňuje bankovní instituci vymáhat úvěr a požadovat v soudním řízení předčasné splacení celé částky dluhu, mimo jiné v případě nezaplacení jediné měsíční splátky.

34 – K počátkům ochrany spotřebitele, viz zejména Stuyck, J., „European Consumer Law after the Treaty of Amsterdam: Consumer Policy In or Beyond the Internal Market?“, *Common Market Law Review*, sv. 37, 2000, s. 367 až 400.

oficiálně zahájena politika ochrany spotřebitele³⁵, a dvacet let, aby získala postavení politiky „Společenství“, když Maastrichtská smlouva zavedla v roce 1992 článek 129 ES, poté článek 153 ES a poté článek 169 SFEU, jenž v primárním právu zakotvil specifičnost politiky ochrany spotřebitele tím, že mu poskytl prostor a autonomii³⁶.

53. Od jejich počátků³⁷ je cílem politiky ochrany spotřebitele zlepšení kvality životních podmínek v Unii³⁸. O téměř 46 let později cíl zůstává stejný: ochrana hospodářských zájmů spotřebitelů³⁹. Ochrana spotřebitele se tak stala jednou ze *zásadních kapitol unijního práva*, jež má dvojí rozměr, a to jak hospodářský, tak sociální, a dotýká se každodenního života spotřebitelů v Unii. Přísná pravidla zajišťují ochranu jejich zájmů v mnoha oblastech⁴⁰, včetně zneužívajících smluvních ujednání. Z této kapitoly ochrany spotřebitele vyplývá, že díky směrnici 93/13 je úroveň ochrany přiznaná unijnímu spotřebiteli poměrně vysoká a spotřebitel má spravedlivější přístup k úvěrům obecně a konkrétně k hypotečním úvěrům, zejména tím, že mu přiznává práva, jejichž ochrana přísluší vnitrostátním soudům⁴¹.

54. Je však třeba mít na paměti zásadní aspekt této směrnice: harmonizace ochrany spotřebitele je považována za nezbytnou pro *posílení vnitřního trhu*, a tudíž pro posílení hospodářského a společenského života. Unijní zákonodárce měl v této souvislosti za to, že vzhledem k tomu, že právní předpisy členských států týkající se smluvních ujednání mezi prodávajícím zbožím nebo poskytovatelem služeb na straně jedné a jejich spotřebitelem na straně druhé vykazují četné rozdíly, a v důsledku toho se jednotlivé vnitrostátní trhy pro prodej zboží a poskytování služeb spotřebitelům od sebe liší, a že může dojít k narušení hospodářské soutěže mezi prodávajícími zbožím a poskytovateli služeb, zvláště prodávající-li zboží a poskytují-li služby v jiných členských státech, je nezbytné přijmout v této oblasti právní předpisy⁴².

55. Unijní zákonodárce měl konkrétně za to, že z právních předpisů členských států týkajících se zneužívajících ujednání ve spotřebitelských smlouvách vyplývaly výrazné rozdíly a že „*pro snazší vytvoření vnitřního trhu a ochranu občana jako spotřebitele při nákupu zboží a služeb prostřednictvím smluv, na které se vztahují právní předpisy jiných členských států*“, bylo *nezbytné odstranit zneužívající*

35 – Usnesení Rady ze dne 14. dubna 1975 o předběžném programu Evropského hospodářského společenství pro politiku ochrany a informovanosti spotřebitele (Úř. věst. 1975, C 92, s. 1). Toto usnesení stanovilo, že „spotřebitel není napříště považován jen za kupujícího a uživatele zboží a služeb pro osobní, rodinnou nebo kolektivní potřebu, ale za osobu dotčenou různými aspekty společenského života, které ji mohou přímo nebo nepřímo ovlivnit jako spotřebitele“. Obsahovalo předběžný program, který zájmy spotřebitelů seskupoval do pěti kategorií základních práv: a) právo na ochranu jejich zdraví a bezpečnosti, b) právo na ochranu jejich hospodářských zájmů, c) právo na náhradu škody, d) právo na informace a vzdělávání, e) právo na zastupování (právo být vyslechnut).“

36 – Viz Bourgoignie, T., „Vers un droit européen de la consommation: unifié, harmonisé, codifié ou fragmenté?“, *Les Cahiers de droit*, sv. 46, č. 1–2, 2005, s. 153 až 174.

37 – Usnesení Rady ze dne 19. května 1981 o druhém programu Evropského hospodářského společenství pro politiku ochrany a informovanosti spotřebitele (Úř. věst. 1981, C 133, s. 1) zopakovalo pět základních práv spotřebitele stanovených v prvním programu z roku 1975 a zejména doplnilo, že spotřebitel musí mít možnost je vykonávat. V tomto ohledu připomínám, že devátý bod odůvodnění směrnice 93/13 uvádí, že tyto dva programy Společenství zdůraznily „význam ochrany spotřebitele v oblasti zneužívajících smluvních ujednání; že tato ochrana by měla být zajištěna právními a správními předpisy buď harmonizovanými na úrovni Společenství, anebo přímo přijatými na této úrovni“.

38 – V souladu s tím Soudní dvůr připomněl, že směrnice 93/13, „jejímž cílem je posílit ochranu spotřebitele, představuje [...] opatření nezbytná pro plnění úkolů svěřených Společenství, a zvláště ke zvyšování životní úrovně a kvality života v celé Unii“. Viz rozsudky ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 37), a ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 26).

39 – V tomto ohledu viz druhé body odůvodnění usnesení Rady ze dne 14. dubna 1975 a ze dne 19. května 1981, jakož i článek 169 SFEU.

40 – Například nákup souborných cestovních služeb, spoluvlastnění nemovitosti, klamavá a srovnávací reklama, nekalé obchodní praktiky, prodej na dálku a podomní prodej nebo dále práva cestujících (cestovní ruch a služební cesty).

41 – Jak napsal generální advokát N. Wahl ve svém stanovisku ve spojených věcech Unicaja Banco a Caixabank „v době, kdy byla přijata směrnice 93/13, většina členských států patrně neměla představu o tom, jaký bude mít tato směrnice dopad na jejich právní řád o dvě desetiletí později.“ Stanovisko generálního advokáta N. Wahla ve spojených věcech Unicaja Banco a Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, EU:C:2014:2299, bod 1). Samozřejmě souhlasím s touto analýzou a rovněž si myslím, že většina unijních spotřebitelů jistě nepochybuje o tom, že tato směrnice 93/13 vede k posílení jejich práv vůči bankovním institucím.

42 – Viz první a druhý bod odůvodnění směrnice 93/13.

ujednání z těchto smluv. Uvedl, že se prodávajícím zboží a poskytovatelům služeb tímto způsobem pomůže v jejich úkolu prodávat zboží a poskytovat služby jak v jejich vlastní zemi, tak na celém vnitřním trhu, a že hospodářská soutěž tím bude povzbuzena, a přispěje tak k většímu výběru pro občany [Unie] jako spotřebitele⁴³.

56. Takový je tedy kontext, do něhož spadá unijní právo v oblasti ochrany spotřebitele obecně a konkrétně směrnice 93/13.

57. Odpověď, kterou navrhu dále, bude rovněž patřit do tohoto kontextu.

2. Úvodní poznámky

58. Na úvod je třeba uvést první poznámku k oběma projednávaným věcem: z bodů 27, 33 a 34 tohoto stanoviska vyplývá, že Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně) ve svém předkládacím rozhodnutí (věc C-179/17) podal výklad dotčeného vnitrostátního právního rámce, jenž se liší od výkladu, který uvedl Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ve svém předkládacím rozhodnutí (věc C-70/17).

59. V této souvislosti ihned podotýkám, že Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že vnitrostátní soudy musí ve věcech, kterými se zabývají, určit, který výklad vnitrostátního práva je správný⁴⁴.

60. Skutečnost, že oba tyto soudy předložily odlišný výklad dotčeného vnitrostátního právního rámce, Soudnímu dvoru nebrání, aby podal užitečný výklad unijního práva. Kromě toho tento rozdíl ve výkladu vnitrostátního práva nemůže zpochybnit zásadní znaky systému spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy zavedeného článkem 267 SFEU tak, jak vyplývají z ustálené judikatury Soudního dvora⁴⁵.

61. Kromě toho je tato spolupráce založena na rovnosti mezi soudy posledního stupně a soudy nižší instance. Proto bez ohledu na jejich výklad vnitrostátního práva, pokud jde o rozdíl týkající se výkladu unijního práva, každý z nich může – nebo případně musí mít možnost – předložit Soudnímu dvoru otázky⁴⁶.

62. Moje druhá poznámka, která se týká výhradně věci C-70/17, má za cíl zdůraznit, že jak plyne z předkládacího rozhodnutí Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), tento soud nadnesl dva odlišné problémy. První je právní povahy a týká se důsledků, které je třeba vyvodit z konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání, jež umožňuje bankám rozvázat smlouvu o hypotečním úvěru z důvodu nesplnění povinnosti dlužníka, na němž závisí zahájení nebo pokračování řízení o výkonu exekučního

43 – Viz pátý, šestý a sedmý bod odůvodnění směrnice 93/13. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

44 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 22. června 2010, Melki a Abdeli (C-188/10 a C-189/10, EU:C:2010:363, bod 50 a citovaná judikatura).

45 – Viz body 42 až 46 tohoto stanoviska.

46 – Je třeba mít na paměti původ řízení o předběžné otázce. Dovolte mi připomenout slova, která v této souvislosti napsal soudce Pierre Pescatore v roce 1981: „V tomto bodě je třeba připomenout článek, který je původem tohoto skutečně významného justičního vývoje: jedná se o řízení o předběžné otázce na základě článku 177. Kdo je vynálezcem tohoto výjimečného justičního „nástroje“? Mohli vyjednávat předvídat důsledky tohoto ustanovení pro vývoj práva Společenství? Na úvod je třeba připomenout, že řízení o předběžné otázce se nachází již ve Smlouvě ESUO. Jedná se o článek 41, který však zůstal pouze na papíře, neboť se týká pouze otázek „platnosti“. A právě to bylo výchozím bodem pro diskusi. Nemělo by se toto řízení rozšířit i na otázky týkající se výkladu? [...] Pokud si vzpomínám, nečinilo přijetí této myšlenky v zásadě žádné obtíže; přikláním se k názoru, že *možná ne všichni si byli vědomi významu této inovace*. Naproti tomu se více diskutovalo o podmínkách tohoto řízení, zejména o otázce, které vnitrostátní soudy se musely nebo mohly na Soudní dvůr obrátit. Jelikož při povinném podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce všemi soudy by hrozilo přetížení Soudního dvora množstvím návrhů, z praktických důvodů zůstalo při řešení, které je uvedeno v článku 177: nepovinné využívání řízení pro všechny soudy, s výjimkou nejvyšších soudů, které měly být zavázány k využívání řízení o žádosti o předběžné otázce, *aby se předešlo tomu, že v členských státech vykrystalizuje judikatura, která zpochybní účinnost nebo jednotu práva Společenství*“. Pescatore, P., „Les travaux du „groupe juridique“ dans la négociation des traités de Rome“, *Revue d'histoire luxembourgeoise*, č. 2, Hémecht, 1982, 34, s. 145 až 161. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou. V této souvislosti vyvstává otázka, zda španělské soudy mohou změnit tento typ smluvního ujednání s cílem umožnit bankovním institucím pokračovat ve výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou. Právě touto otázkou se budu zabývat níže.

63. Druhý problém je ekonomické povahy a týká se socioekonomického kontextu hypotečního úvěru na koupi nemovitostí k bydlení ve Španělsku. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) poukazuje na to, že španělský bankovní systém by mohl být závažně a systémově narušen, kdyby banky neměly možnost využívat řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou. V tomto ohledu předkládající soud uvádí, že stejný typ (zneužívajících) ujednání stanovících předčasnou splatnost byl použit v téměř všech smlouvách a hypotečních úvěrech a dále že z důvodu vztahu mezi hromadným poskytováním hypotečních úvěrů domácnostem pro účely nabytí jejich nemovitosti k bydlení a zajištěním věřitele pro účely vymáhání pohledávek v případě neplnění dlužníka by nemožnost domoci se vrácení poskytnutého úvěru prostřednictvím zahájení zvláštního řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou mohla mít za následek omezení úvěrů do budoucna, čímž by se mimořádně ztížil přístup k vlastnictví nemovitosti k bydlení.

64. V reakci na pochybnosti předkládajících soudů v projednávaných věcech je podle mého názoru potřeba zaprvé připomenout relevantní judikaturu Soudního dvora před tím, než zadruhé přezkoumám rozsah konstatování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti, jak vyplývá z této judikatury. V tomto ohledu za účelem lepšího pochopení výkladu, který Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) uvedl v žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, pokud jde o možnost omezit konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání jen na jednu z jeho částí, se budu zabývat nejprve judikaturou Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo) týkající se pravidla *Teilbarkeit der Klausel* (oddělitelnost ujednání), na kterou předkládající soud sám odkazuje. Dále z toho vyvodím závěry, které jsou nezbytné pro účely použití judikatury Soudního dvora v takových věcech, jako jsou věci v původních řízeních. Na závěr uvedu několik poznámek k účelnosti zpochybnění stávající judikatury Soudního dvora.

3. Připomenutí relevantní judikatury

65. Považuji za důležité připomenout, že proces kontroly zneužívajících ujednání vnitrostátním soudem zahrnuje dvě po sobě jdoucí a oddělené etapy, v jejichž rámci probíhají dvě různé operace či úkony. V první etapě vnitrostátní soud *kvalifikuje* smluvní ujednání jako ujednání zneužívající, kdežto druhá etapa se týká otázky, *jaké důsledky musí tento soud vyvodit z kvalifikace ujednání jako zneužívajícího ujednání*. Tento úkon vnitrostátního soudu spočívající v tom, že jsou vyvozeny veškeré důsledky ze zjištění zneužívající povahy určitého ujednání, se časově i věcně liší od předcházející kvalifikace daného ujednání. Skutečnost, že obě operace na sebe časově navazují, nás nesmí vést k tomu, že budou obě operace zaměňovány. Jejich odlišnosti mimochodem jasně vyplývají z judikatury Soudního dvora, jak bude ukázáno níže.

a) Ke kvalifikaci smluvního ujednání jako zneužívajícího ujednání vnitrostátním soudem

66. Zaprvé je třeba připomenout, že v rozsudku *Océano Grupo Editorial a Salvat Editores*⁴⁷ Soudní dvůr poprvé rozhodl, že „systém ochrany zavedený směrnicí 93/13 spočívá na myšlence, že se spotřebitel nachází v *nerovném postavení vůči prodávajícímu nebo poskytovateli* z hlediska vyjednávací síly i úrovně informovanosti, což ho vede k tomu, že přistoupí na podmínky předem vyhotovené

⁴⁷ – Rozsudek ze dne 27. června 2000 (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346).

prodávajícím nebo poskytovatelem, aniž může ovlivnit jejich obsah“. Tato myšlenka, která je základem této směrnice, znamená, že je úlohou soudu, kterému věc byla předložena, aby zajistil *užitečný účinek* ochrany, kterou sledují ustanovení směrnice⁴⁸, a proto je povinen i bez návrhu posoudit, zda je smluvní ujednání spadající do působnosti směrnice 93/13 zneužívající⁴⁹.

67. Zadruhé je třeba poznamenat, že ve věci, v níž byl vydán rozsudek VB Pénzügyi Lízing, která se týkala povinnosti vnitrostátního soudu bez návrhu zkoumat, zda má ujednání o soudní příslušnosti v rámci odporu podaného spotřebitelem proti platebnímu rozkazu zneužívající povahu, Soudní dvůr rozhodl, že *rozhodnutí, zda má určité smluvní ujednání zneužívající povahu*, přísluší vnitrostátnímu soudu⁵⁰. To bylo potvrzeno v rozsudku Invitel, v němž Soudní dvůr zejména upřesnil, že předkládajícímu soudu pouze poskytne údaje, které by posledně uvedený měl zohlednit při posuzování zneužívající povahy dotyčného ujednání⁵¹.

68. Zatřetí podotýkám, že aby takové smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, bylo považováno za zneužívající, čl. 3 odst. 1 směrnice 93/13 odkazuje na významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v *neprospěch spotřebitele*⁵². Když tento článek tedy odkazuje na pojem „významné nerovnováhy“ v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, „v neprospěch spotřebitele“, pouze abstraktně definuje skutečnosti, které dávají smluvnímu ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, zneužívající povahu⁵³. Z tohoto důvodu Soudní dvůr s odkazem na stanovisko generální advokátky J. Kokott⁵⁴ upřesnil, že za účelem zodpovězení otázky, zda ujednání způsobuje „významnou nerovnováhu“ v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele, je třeba vzít v potaz především právní stav, který je stanoven vnitrostátním právem pro případ, kdy se *smluvní strany nedohodly*. Podle Soudního dvora právě tato srovnávací analýza umožní vnitrostátnímu soudu zhodnotit, zda a případně do jaké míry je právní postavení spotřebitele smlouvou zhoršeno ve srovnání s právním postavením, jaké by měl podle platné vnitrostátní právní úpravy⁵⁵.

48 – Viz zejména rozsudek ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, body 32 a 33). Viz rovněž rozsudek ze dne 30. května 2013, Asbeek Brusse a de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, body 54 až 60). Viz zprávu Komise k použití směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách, COM(2000) 248 final: „[k] zachování rozsahu působnosti směrnice a zaručení jejího užitečného účinku musí právní systém dodržovat soubor zásad s cílem zabezpečit, že spotřebitel nebude zneužívajícím ujednáním účinně vázán“.

49 – Rozsudek ze dne 27. června 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, EU:C:2000:346, bod 25). Co se týče přezkumu zneužívající povahy smluvních ujednání bez návrhu, rozsudek Océano Grupo Editorial a Salvat Editores je prvním krokem Soudního dvora, který rozhodl, že cíle sledovaného článkem 6 směrnice 93/13 může být dosaženo pouze tehdy, pokud je vnitrostátnímu soudu přiznána možnost posoudit i bez návrhu zneužívající povahu smluvního ujednání. Druhý krok byl učiněn v rozsudku ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 25), v němž Soudní dvůr rozhodl, že vnitrostátní soud je „povinen“ posuzovat bez návrhu zneužívající povahu smluvního ustanovení spadajícího do působnosti směrnice 93/13, a narovnat tak nerovné postavení, které existuje [v neprospěch spotřebitele] mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem. Tyto rozsudky byly později Soudním dvorem potvrzeny, nejprve v rámci řízení o evropském platebním rozkazu rozsudky ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, body 22 a 32), a ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, body 39 a 43), poté v rámci kontradiktorního řízení mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem, například rozsudek ze dne 21. února 2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, body 19 a 24), a v rámci řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, zejména rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, body 41, 44 a 46).

50 – Viz rozsudek ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, bod 44).

51 – Rozsudek ze dne 26. dubna 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 22). Viz též rozsudky ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 66), a ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 57).

52 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 69), jakož i stanovisko generální advokátky J. Kokott v této věci (C-415/11, EU:C:2012:700, bod 74).

53 – Rozsudek ze dne 1. dubna 2004, Freiburger Kommunalbauten (C-237/02, EU:C:2004:209).

54 – Viz stanovisko generální advokátky J. Kokott ve věci Aziz (C-415/11, EU:C:2012:700, bod 71).

55 – Rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 68).

69. Co se konkrétně týče ujednání o předčasné splatnosti, Soudní dvůr aplikoval stejný přístup jako v rozsudku Aziz⁵⁶ a v rozsudku Banco Primus⁵⁷ připomněl *skutečnosti, které musí vnitrostátní soud při posuzování zneužívající povahy tohoto ujednání zohlednit*. Z těchto rozsudků vyplývá, že předkládající soud je povinen přezkoumat zejména: i) zda právo prodávajícího či poskytovatele rozhodnout o splatnosti celého úvěru závisí na tom, že spotřebitel nesplní závazek, který má zásadní význam v rámci daného smluvního vztahu; ii) zda je toto právo stanoveno pro případy, kdy je takové nesplnění závazku dostatečně závažné vzhledem k délce trvání a k výši úvěru; iii) zda se uvedené právo odchyluje od právní úpravy, která se použije v dané oblasti v případech chybějících zvláštních smluvních ustanovení, a konečně iv) zda vnitrostátní právo stanoví odpovídající a účinné prostředky, které spotřebiteli, pokud je vůči němu takové ujednání uplatněno, umožní, aby odvrátil účinky splatnosti úvěru⁵⁸. Tyto skutečnosti umožňují vnitrostátnímu soudu posoudit, zda je smluvní ujednání zneužívající.

70. V této souvislosti vyvstává otázka, ze kterého okamžiku musí vnitrostátní soud vycházet při posuzování zneužívající povahy ujednání, aby tyto posuzované skutečnosti ověřil a mohl rozhodnout o zneužívající povaze ujednání. Tato zásadní otázka byla již Soudním dvorem rozhodnuta. V rozsudku Aziz měl Soudní dvůr za to, že „podle čl. 4 odst. 1 směrnice [93/13] se musí zneužívající povaha smluvního ujednání posuzovat s ohledem na povahu zboží nebo služeb, které jsou předmětem smlouvy, a s ohledem na všechny okolnosti, které v *okamžiku uzavření smlouvy* provázely její uzavření“⁵⁹. V tomto ohledu Soudní dvůr připomněl, že z tohoto pohledu je třeba rovněž posuzovat důsledky, které může uvedené ujednání mít v rámci práva použitelného pro smlouvu, což implikuje přezkum vnitrostátního právního systému⁶⁰. Proto musí vnitrostátní soud pro posouzení zneužívající povahy smluvního ujednání vycházet nikoli z okamžiku plnění smlouvy, ale z okamžiku jejího uzavření nebo jejího podpisu⁶¹.

71. Z judikatury Soudního dvora vyplývá, že po konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání o předčasné splatnosti, jako je tomu v projednávané věci, z toho vnitrostátní soud musí vyvodit veškeré důsledky.

b) K důsledkům, které je třeba vyvodit z konstatování zneužívající povahy smluvního ujednání

72. Pokud jde o důsledky, které je třeba vyvodit z konstatování zneužívající povahy ujednání, je třeba připomenout, že podle obecného pravidla zavedeného v ustálené judikatuře Soudního dvora, které vyplývá ze znění čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, je vnitrostátní soud povinen vyloučit použití zneužívajícího ujednání. Z tohoto pravidla existuje k dnešnímu dni pouze jedna výjimka: jde o výjimku obsaženou v rozsudku Kásler a Káslerné Rábai⁶². Jak však vysvětlím níže, Soudní dvůr stanovil určité podmínky k tomu, aby výjimka uznaná v tomto rozsudku mohla být vnitrostátním soudem uplatněna v souladu s judikaturou Soudního dvora. S ohledem na tyto úvahy nyní přistoupím k přezkumu obecného pravidla.

56 – Rozsudek ze dne 14. března 2013 (C-117/11, EU:C:2013:164, bod 73). Viz rovněž stanovisko generální advokátky J. Kokott v této věci (C-415/11, EU:C:2012:700, body 77 a 78).

57 – Rozsudek ze dne 26. ledna 2017 (C-421/14, EU:C:2017:60).

58 – Rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 66 a citovaná judikatura).

59 – Rozsudky ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 39); ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, bod 42); ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 71), jakož i ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 61). Kurziva provedena autorem stanoviska.

60 – Viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 71).

61 – Rozsudek ze dne 20. září 2017, Andriuc a další (C-186/16, EU:C:2017:703, bod 58).

62 – Rozsudek ze dne 30. dubna 2014 (C-26/13, EU:C:2014:282).

1) *Obecné pravidlo v ustálené judikatuře Soudního dvora: povinnost vnitrostátního soudu nepoužít zneužívající ujednání bez oprávnění změnit jeho obsah*

73. Dříve, než se budu zabývat genezí povinnosti vnitrostátního soudu nepoužít zneužívající ujednání, jež je mu v judikatuře Soudního dvora uložena, je třeba pohovořit o původu této judikatury, a tudíž této povinnosti: o rozsudku Banco Español de Crédito⁶³.

74. Ve věci, v níž byl vydán uvedený rozsudek a která se týkala řízení o platebním rozkazu, byl Soudní dvůr poprvé tázán, zda směrnice 93/13 brání vnitrostátní právní úpravě⁶⁴, jež vnitrostátnímu soudu umožňuje, aby při rozhodnutí o neplatnosti zneužívajícího ujednání ve smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem doplnil uvedenou smlouvu tak, že změnil obsah tohoto ujednání. Ve své odpovědi Soudní dvůr nejprve připomněl, že znění čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 sice členským státům přiznává určitou autonomii při vymezení právního režimu, který se uplatní na zneužívající ujednání, *avšak členským státům výslovně ukládá povinnost stanovit, že uvedená ujednání „nejsou pro spotřebitele závazná“*⁶⁵.

75. Na základě této premisy Soudní dvůr následně připomněl ustálenou judikaturu, podle níž vnitrostátní soudy, které konstatují zneužívající povahu smluvních ujednání, na základě uvedeného ustanovení musí *vyvodit všechny důsledky, které z toho vyplývají podle vnitrostátního práva, aby spotřebitel nebyl uvedenými ujednáními vázán*⁶⁶. Dále Soudní dvůr uvedl, že unijní zákonodárce ve druhé části věty čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, jakož i v jejím dvacátém prvním bodě odůvodnění výslovně stanovil, že smlouva uzavřená mezi prodávajícím či poskytovatelem a spotřebitelem zůstává pro strany závaznou „za stejných podmínek“, *může-li nadále existovat „bez zneužívajících ujednání“*⁶⁷. Soudní dvůr proto rozhodl, že vnitrostátní soudy mají povinnost *vyložit použití zneužívajícího ujednání, aby vůči spotřebiteli nevyvolávalo závazné účinky, avšak nemají pravomoc měnit jeho obsah*⁶⁸. Rovněž upřesnil a později několikrát připomněl, že *vyjma zneužívajících ujednání tato smlouva musí v zásadě nadále existovat bez jakékoli jiné změny, je-li v souladu s vnitrostátním právem taková další existence smlouvy právně možná*⁶⁹.

76. Pokud by totiž vnitrostátní soud měl pravomoc změnit obsah zneužívajících ujednání, taková možnost by mohla přispět k eliminaci *odrazujícího účinku* pro prodávající a poskytovatele tím, že se taková ujednání vůči spotřebiteli jednoduše neuplatní, a mohlo by je to svádět k používání uvedených ujednání, jelikož by prodávající či poskytovatelé věděli, že i kdyby mělo být rozhodnuto o jejich neplatnosti, mohl by vnitrostátní soud smlouvu v nezbytném rozsahu doplnit, takže by jejich zájmy byly tímto způsobem přesto zajištěny⁷⁰.

63 – Rozsudek ze dne 14. června 2012 (C-618/10, EU:C:2012:349).

64 – Dotčenou vnitrostátní právní úpravou byl článek 83 textu refundido, jímž je přepracován obecný zákon o ochraně spotřebitelů a uživatelů a souvisejících zákonů. Viz bod 20 tohoto stanoviska.

65 – Rozsudek ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 62).

66 – Rozsudek ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, bod 58); usnesení ze dne 16. listopadu 2010, Pohotovost (C-76/10, EU:C:2010:685, bod 62), jakož i rozsudek ze dne 15. března 2012, Pereničová a Perenič (C-453/10, EU:C:2012:144, bod 30).

67 – Rozsudek ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 64). Bod 21 odůvodnění směrnice 93/13 stanoví, že „by členské státy měly zajistit, aby se nepoužívala zneužívající ujednání ve smlouvách, které uzavírá prodávající nebo poskytovatel se spotřebiteli, [...] jestliže se taková ujednání přesto použijí, *aby nezavazovala spotřebitele a aby smlouva nadále zavazovala strany podle těchto ujednání, jestliže může nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání*“. Kurzívou zvýraznil autor stanoviska.

68 – Viz rozsudky ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 65), a ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 57).

69 – Kurzívou zvýraznil autor stanoviska. Rozsudky ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 65); ze dne 30. května 2013, Asbeek Brusse a de Man Garabito (C-488/11, EU:C:2013:341, bod 57); ze dne 21. ledna 2015, Unicaja Banco a Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, EU:C:2015:21, bod 28), a ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 71). Je třeba dodat, že taková právní možnost *další existence smlouvy* musí být posouzena v závislosti na objektivních kritériích, a nikoli podle zájmů jedné ze smluvních stran. Viz Miklaszewicz, P., „Komentarz do art. 385¹ k.c.“, v Osajda, K. (dir.), *Kodeks cywilny. Komentarz*, vyd. 19, 2018, Legalis, komentář ke článku 385¹ polského občanského zákoníku, bod 45.

70 – Rozsudek ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 69). Viz rovněž stanovisko generální advokátky V. Trstenjak v této věci (C-618/10, EU:C:2012:74, body 86 až 88).

77. Z výše uvedeného vyplývá, že vzhledem ke značné nerovnováze mezi právy a povinnostmi smluvních stran vyplývajících ze smlouvy v *neprospěch spotřebitele*, pokud tato smlouva obsahuje zneužívající ujednání, jsou vnitrostátní soudy na základě čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 povinny odmítnout jejich uplatnění.

78. Je zajisté pravda, že Soudní dvůr rozhodl, že se jedná o *kogentní ustanovení*, které s ohledem na nerovné postavení jedné ze smluvních stran [spotřebitele], směřuje k nahrazení formální rovnováhy, kterou smlouva zavádí v právech a povinnostech smluvních stran, rovnováhou reálnou, která může znovu nastolit rovnost mezi těmito smluvními stranami⁷¹. Podle mého názoru je zjevné, že Soudní dvůr tímto tvrzením odkazuje na *důvod existence čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13* a nesnaží se vytvořit rámec pro jeho uplatnění v konkrétních případech⁷².

79. Nelze pochybovat ani o tom, že obnovení rovnováhy mezi spotřebitelem a prodávajícím nebo poskytovatelem nesmí znamenat možnost zneužívající smluvní ujednání změnit. Taková možnost by totiž na jedné straně odporovala čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, který by ztratil smysl, a tedy *užitečnému účinku* ochrany, kterou tato směrnice sleduje⁷³. Na druhé straně by taková možnost nedovolila zachovat *odrazující účinek*, který pro prodávající či poskytovatele spočívá v nemožnosti uplatnit tato ujednání vůči spotřebiteli.

2) Výjimka z pravidla: rozsudek Kásler a Káslerné Rábai

80. Věc, ve které byl vydán rozsudek Kásler a Káslerné Rábai⁷⁴, se týkala smlouvy o hypotečním úvěru uzavřené mezi bankovním subjektem a spotřebitelem v cizí měně (švýcarský frank), v níž byla výše úvěru ke dni poskytnutí vypočítána v maďarských forintech na základě směnného kurzu pro nákup cizí měny. Dlužník byl naopak povinen úvěr splatit ve forintech podle směnného kurzu pro prodej této měny. Podstatou třetí předběžné otázky předkládajícího soudu bylo, zda za takové situace, v níž smlouva uzavřená mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem nemůže po zrušení zneužívajícího ujednání nadále existovat, musí být čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě umožňující vnitrostátnímu soudu zhojit neplatnost zneužívajícího ujednání jeho nahrazením dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva.

81. Ve své odpovědi Soudní dvůr rozhodl, že když smlouva uzavřená mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem *nemůže po zrušení zneužívajícího ujednání nadále existovat*, toto ustanovení nebrání vnitrostátnímu předpisu umožňujícímu vnitrostátnímu soudu zhojit neplatnost tohoto ujednání jeho nahrazením *dispozitivním ustanovením* vnitrostátního práva.

82. Z uvedeného rozsudku jasně vyplývá, jak jsem již uvedl v bodě 72 tohoto stanoviska, že *musí být splněny dvě podmínky*, aby vnitrostátní soud mohl zneužívající ujednání zrušit a nahradit jej dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva. Na jedné straně toto nahrazení musí umožnit dosažení výsledku, „že smlouva může nadále existovat navzdory zrušení [zneužívajícího] ujednání“ a „být pro smluvní strany i nadále závazná“⁷⁵, aby vnitrostátní soud nebyl nucen zrušit smlouvu

71 – Viz rozsudek ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 36). Viz rovněž rozsudky ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, bod 40); ze dne 30. května 2013, Jörös (C-397/11, EU:C:2013:340, bod 25), a ze dne 17. května 2018, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen (C-147/16, EU:C:2018:320, bod 27 a citovaná judikatura).

72 – „Význam ochrany spotřebitelů vedl [unijního] zákonodárce zejména k tomu, aby v čl. 6 odst. 1 směrnice stanovil, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem „nejdou [...] pro spotřebitele závazná“. Viz rozsudek ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, bod 36).

73 – Viz rozsudek ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, body 32 a 33). Viz rovněž poznámka pod čarou 48 tohoto stanoviska.

74 – Rozsudek ze dne 30. dubna 2014 (C-26/13, EU:C:2014:282).

75 – Rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 81). Viz rovněž rozsudek ze dne 21. ledna 2015, Unicaja Banco a Caixabank (C-482/13, C-484/13, C-485/13 a C-487/13, EU:C:2015:21, bod 33), jakož i usnesení ze dne 11. června 2015, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-602/13, nezveřejněné, EU:C:2015:397, bod 38).

v plném rozsahu. Na druhé straně v případě, že je soud nucen zrušit smlouvu v plném rozsahu, musí mít uvedené nahrazení ten účinek, že se jím předejde tomu, aby byl spotřebitel vystaven zvláště nepříznivým důsledkům, „takže by mohl být ohrožen odrazující charakter plynoucí ze zrušení smlouvy“⁷⁶.

83. Na otázky položené předkládajícím soudem je třeba odpovědět právě s ohledem na judikaturu připomenutou v bodech 65 až 82 tohoto stanoviska.

4. K první otázce ve věci C-70/17: k dosahu konstatování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti ve světle uvedené judikatury

84. Podstatou první předběžné otázky Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ve věci C-70/17 je, zda čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby vnitrostátní soud, který konstatoval zneužívající povahu smluvního ujednání umožňujícího požadovat předčasnou splatnost smlouvy o hypotečním úvěru, zejména v případě neuhrazení byt jen jediné měsíční splátky, mohl zachovat částečnou platnost tohoto ujednání prostým odstraněním důvodu splatnosti, který toto ujednání činí zneužívajícím.

85. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v předkládacím rozhodnutí uvádí, že je možné, že se zneužívající povaha smluvního ujednání netýká celého zkoumaného ujednání, nýbrž jen jedné části tohoto ujednání, v projednávané věci části týkající se „počtu a výše neuhrazených plateb způsobujících předčasnou splatnost“. V projednávané věci se nezaplacení týkalo „pouze jediné měsíční splátky“. Předkládající soud s odkazem na judikaturu Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) tvrdí, že by bylo možné v takovém případě uvedené ujednání zachovat s tím, že se pouze zruší část, která z něj činí zneužívající ujednání, za podmínky, že toto změněné ujednání je gramaticky srozumitelné, má právní význam a toto zrušení nepředpokládá zavedení nového pravidla nebo pravidla odlišného od toho, jež bylo v ujednání původně obsaženo.

86. V tomto ohledu Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) odkazuje na judikaturu Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) týkající se pravidla oddělitelnosti ujednání, zejména na rozsudek ze dne 10. října 2013⁷⁷. Podle předkládajícího soudu oddělitelnost ujednání není automaticky v rozporu s unijním právem. Nejedná se totiž o změnu ujednání, ale o prohlášení částečné neplatnosti ujednání, užitečné v případě neplatnosti ujednání z důvodu jeho zneužívající povahy, při němž po odstranění části, která je považována za zneužívající, smlouva nadále existuje se zbývajících částí tohoto ujednání. Pokud tedy z posouzení zbývajících částí ujednání vyplývá, že toto ujednání je přiměřené a transparentní, musí být uvedená část považována za platnou a vyvolávající účinky.

87. Pro lepší porozumění smyslu a důsledkům této první předběžné otázky položené Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) uvedu nejprve judikaturu Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) týkající se pravidla oddělitelnosti ustanovení a následně její posouzení v německé právní teorii.

76 – Rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai (C-26/13, EU:C:2014:282, bod 83). Viz rovněž usnesení ze dne 11. června 2015, Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-602/13, nezveřejněné, EU:C:2015:397, bod 38 a citovaná judikatura).

77 – BGH III ZR 325/12 – NJW 2014, 141.

a) Judikatura Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) týkající se pravidla oddělitelnosti ujednání

88. Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) rozvíjí od osmdesátých let podrobnou judikaturu týkající se výkladu částečně zneužívajících ujednání. Právním základem pro tento výklad je § 306 Bürgerliches Gesetzbuch (německý občanský zákoník). Toto ustanovení, které je starší než směrnice 93/13, je dnes považováno za ustanovení provádějící článek 6 této směrnice. Problém formulovaný tímto soudem v jeho judikatuře je následující: je možné rozdělit ujednání, které je zčásti „nakaženo“ zneužívajícím prvkem, na zneužívající část a nezneužívající část? Pokud ano, jaké jsou dopady takového oddělení?

1) Výklad Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr)

89. V roce 1981 Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) poprvé⁷⁸ připustil „rozložení/oddělení“ jednoho smluvního ujednání na několik částí, z nichž jedna (či více) je zneužívající, s cílem „zachránit“ zbývající část smluvního ujednání. Stále přitom platí úvaha, že i) „nakažená“ část může být zrušena bez jakékoliv úpravy, ii) zbytek věty si zachová smysl i bez zrušených prvků a iii) původní účel zachované části věty zůstane zachován, tj. smysl se nezmění⁷⁹. Pokud tyto podmínky nejsou splněny, zejména pokud tento úkon nelze provést pouhým „škrtem pera“, již se nejedná o „oddělení“, ale o „platnost zachovávající redukci/modifikaci“ (*geltungserhaltende Reduktion*). Takovou platnost zachovávající redukci nebo modifikaci proto Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) považuje za *nepřípustnou*, přinejmenším pokud jde o situace, které spadají do působnosti směrnice 93/13⁸⁰. Podle tohoto soudu jsou hlavními argumenty proti takové platnosti zachovávající modifikaci jednak to, že uživatel smluvních ujednání by mezi ně mohl jednoduše vložit zneužívající ujednání s vědomím, že soud je změni tak, aby se staly přípustnými, a jednak to, že soudu rozhodujícím ve věci samé nepřísluší najít řešení, které bude přípustné⁸¹.

90. Pro ilustraci německé praxe oddělování smluvního ujednání odkáží na rozsudek Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) ze dne 10. října 2013⁸², uvedený Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v předkládacím rozhodnutí. Tato věc se týkala souhlasu pacienta uděleného jeho ošetřujícím zubnímu lékaři ve třech bodech, a sice: 1) povolení týkající se zpřístupnění osobních údajů; 2) povolení týkající se postoupení pohledávky společnosti vymáhající pohledávky; 3) povolení následného převodu téže pohledávky původním postupníkem bankovní instituci pro účely refinancování. Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) uvedl, že i kdyby třetí bod týkající se „následného postoupení“ nebyl slučitelný s právními předpisy o zneužívajících ujednáních, zbývající část smlouvy by zůstala platná, protože toto smluvní ujednání bylo oddělitelné. Smluvní ujednání totiž znělo následovně (části, které měly být odstraněny, jsou v hranatých závorkách a zvýrazněné kurzivou):

„Souhlas s postoupením

- i) Souhlasím, aby zubní lékař uvedený na přední straně poskytl společnosti ZA Zahnärztliche Abrechnungsgesellschaft (dále jen „ZAAG“) všechny dokumenty nezbytné k vyhotovení faktur a vymáhání pohledávky – v případě potřeby soudní cestou – zejména mé jméno, adresu, datum narození, kód výkonu, fakturovanou částku, poznámky týkající se zdravotní péče, faktury z laboratoře, formuláře atd.

78 – Viz rozsudek ze dne 7. října 1981 (VIII ZR 214/80, NJW 1982, 178 [181]).

79 – Viz Uffmann, K., *Das Verbot der geltungserhaltenden Reduktion*, Tübingen, 2010, s. 157; Basedow, J., v Krüger, W., *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. vyd., Mnichov, 2016, § 306, č. 18; Schlosser, P., *Staudinger Kommentar zum BGB*, duben 2013, § 306, č. 20. Pokud jde o judikaturu, viz BGH, rozsudky ze dne 10. října 2013 (III ZR 325/12, č. 14); ze dne 16. února 2016 (XI ZR 454/14, č. 21), a ze dne 18. ledna 2017 (VIII ZR 263/15, č. 38).

80 – Viz zejména BGH, rozsudky ze dne 17. května 1982 (VII ZR 316/81); ze dne 25. června 2003 (VIII ZR 344/02) a ze dne 18. ledna 2017 (VIII ZR 263/15, č. 38).

81 – Viz zejména BGH, rozsudek ze dne 17. května 1982 (VII ZR 316/81).

82 – BGH, rozsudek ze dne 10. října 2013 (III ZR 325/12).

- ii) Pro tyto účely výslovně zprošťuji zubního lékaře lékařského tajemství a výslovně souhlasím, aby zubní lékař postoupil pohledávku vyplývající z péče ZAAG [která ji může případně dále postoupit D. Bank e.G. pro účely refinancování].
- iii) Jsem informován, že po postoupení pohledávky vyplývající z péče bude mít vůči mně společnost ZAAG postavení věřitele, takže v případě sporu je třeba všechny námitky proti pohledávce vznést a uplatnit vůči ní, včetně těch, které jsou založeny na lékařské péči a lékařské anamnéze, a že ošetřující zubní lékař bude moci být vyslechnut jako svědek. [...] ^{83a}.

91. Ze znění tohoto ujednání jasně vyplývá, že je lze rozdělit na tři samostatné části. Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) proto jednoduše zrušil část považovanou za odpovídající kritériím zneužívajícího či „nakaženého“ smluvního ujednání, aniž změnil zbývající text a uplatnil jakékoli dispozitivní ustanovení vnitrostátního práva, aby bylo smluvní ujednání po úpravě zachováno. Z jeho judikatury vyplývá, že zbývající část věty nesmí změnit smysl.

2) Souhlasný názor většinové německé právní teorie

92. V roce 1988 německá právní teorie pro popis této metody zavedla pojem *blue pencil test*⁸⁴, který byl původně používán v právu hospodářské soutěže⁸⁵. Tento pojem, který Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) nepoužil poprvé, je výstižný. Odkazuje totiž na skutečnost, že se modrým perem přeškrtne prvek, u něhož se má za to, že splňuje kritéria zneužívající povahy.

93. Myšlenka, na níž je *blue pencil test* založen, a sice oddělitelnost smluvních ujednání na jednu část, která je zneužívající, a další část, která není zneužívající, byla v Německu přijímána většinou pozitivně⁸⁶. Hlavní argument vznesený německou právní teorií je stejný jako ten, který je uváděn v judikatuře: připustit řešení platnost zachovávající redukce/modifikace by znamenalo, že uživatel smluvních ujednání by mohl bez jakéhokoli rizika vypracovat zneužívající smluvní ujednání s vědomím, že soudy by je upravily na přípustnou úroveň. Jinými slovy, taková platnost zachovávající redukce/modifikace by neměla odrazující účinek⁸⁷, a proto ji nelze připustit⁸⁸.

83 – „Einwilligung zur Abtretung

i) Ich erkläre mich damit einverstanden, dass der umseitig genannte Zahnarzt zum Ziel Erstellung der Rechnung und Einziehung sowie zur Durchsetzung der gerichtlichen Forderung alle hierzu notwendigen Unterlagen, insbesondere Meinen Namen, Anschrift, Geburtsdatum, Leistungsziffern, Rechnungsbetrag, Behandlungsdokumentation Laborrechnungen, ZA, formulare atd. an die zahnärztliche Abrechnungsgesellschaft D. (im Folgenden: ZAAG weitergibt).

ii) Insoweit entbinde ich den Zahnarzt ausdrücklich von seiner ärztlichen Schweigepflicht und stimme ausdrücklich zu, dass der Zahnarzt die sich aus der Behandlung ergebende Forderung an die ZAAG [und diese gegebenenfalls an das refinanzierende Institut – D.-Bank e.G., D.] – abtritt.

iii) Ich bin mir bewusst, dass nach der Abtretung der Honorarforderung mir gegenüber die ZAAG als Forderungsinhaberin auftritt und deshalb Einwände gegen die Forderung – auch soweit sie sich aus der Behandlung und der Krankengeschichte ergeben – im Streitfall gegenüber der ZAAG zu erheben und geltend zu machen sind und der mich behandelnde Zahnarzt als Zeuge vernommen werden kann. [...]“

84 – Temming, F., *Zeitschrift für das Privatrecht der Europäischen Union*, GPR, 2016, s. 38 až 46, zejména viz poznámka pod čarou 8, která odkazuje na rozsudek Nordenfelt v. Maxim Nordenfelt Guns and Ammunition Co Ltd [1894] AC 535.

85 – Viz Uffmann, K., *Das Verbot der geltungserhaltenden Reduktion*, Tübingen 2010, s. 157.

86 – Viz Kollmann, A., v Dauner-Lieb, B., Langen, W., *Nomos-Kommentar zum BGB*, sv. 2, 3. vyd., 2016, § 306, č. 15 a násl.; Schulte-Nölke, H., v Schulze, R., *Handkommentar zum BGB*, 9. vyd., 2017, § 306, č. 4 a násl.; Bonin, v Artz, M., *Beck-Online-Großkommentar zum BGB*, vyd. 1. března 2018, § 306, č. 38 a násl.; Schmidt, H., v Bamberger/Roth/Hau/Poseck, *Beck'scher Online-Kommentar zum BGB*, vyd. 1. listopadu 2017, § 306, č. 16 a násl., a Schmidt, H., v Ulmer/Brandner/Hensen, *AGB-Recht*, § 306, č. 14 a násl.

87 – Roloff, ve Westermann, H.-P., *Erman – Kommentar zum BGB*, 15. vyd., 2017, § 306, č. 8.

88 – Pro úplnost je třeba uvést, že menšinová část německé právní teorie v podstatě tvrdí, že by bylo fikcí tvrdit, že oddělení není rovněž změnou. Viz Uffmann, K., *Das Verbot der geltungserhaltenden Reduktion*, Tübingen, 2010, s. 158 a násl.; Uffmann, K., *Recht der Arbeit*, 2012, s. 113 až 120 a zejména s. 119. Obecně je často jen stěží možné provést přesný výběr mezi částmi, které jsou zneužívající, a částmi, které nejsou zneužívající. Podle tohoto menšinového názoru by se proto měla připustit platnost zachovávající modifikace. Uffmann, K., *op. cit.*, s. 164 a násl.; Schlosser, P., v Staudinger, „Kommentar zum BGB“, vyd. duben 2013, § 306, č. 25; Basedow, J., v Krüger, W., *Münchener Kommentar zum BGB*, 7. vyd., 2016, § 306, č. 13 a násl.

94. Vzhledem k uvedenému kontextu judikatury a právní teorie k pravidlu oddělitelnosti smluvního ujednání nebo k *blue pencil testu* a aniž si přeji vyjadřovat se ke slučitelnosti tohoto pravidla s unijním právem, se nyní již zdá jasné, že úkon, který navrhl Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), není oddělením smluvního ujednání nebo *blue pencil testem*, ale jeho platnost zachovávající modifikací. Vysvětlení poskytnu v následujících úvahách.

b) Sporné smluvní ujednání

1) Oddělitelnost smluvního ujednání nebo jeho platnost zachovávající modifikace

95. Z bodu 84 tohoto stanoviska vyplývá, že návrh Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) spočívá v zachování sporného smluvního ujednání zrušením pouze té části, která jej činí zneužívajícím, a sice nezaplacení *jakékoli* splátky. Pro lepší pochopení výkladu, který tento soud předkládá Soudnímu dvoru, považuji za užitečné níže poskytnout přepis sporného smluvního ujednání, jak vyplývá z právního rámce ve věci C-70/17, včetně rozdělení navrženého Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), s cílem posoudit, zda s ohledem na *blue pencil test*, který zmiňuje v předkládacím rozhodnutí, uvedené smluvní ujednání je či není oddělitelné (části, které mají být zrušeny, jsou v závorkách a zvýrazněny kurzivou):

„Banka může bez předchozího oznámení prohlásit úvěr za splatný a soudně se domáhat splacení celého úvěru, včetně splatných částek, jakož i částek splatných v budoucnosti společně s úroky, úroky z prodlení, poplatky a náklady, v následujících případech: a) Nezaplacení při splatnosti [*jakékoli*] splátky úroků nebo jistiny, včetně všech prvků, které ji tvoří, přičemž smluvní strany výslovně žádají o zápis tohoto smluvního ujednání do katastru nemovitostí v souladu s článkem 693 LEC⁸⁹.“

96. Můžeme mít za to, že toto smluvní ujednání splňuje požadavky *blue pencil testu*, a je proto oddělitelné na několik odlišných částí?

97. Jsem toho názoru, že nikoli.

98. Zprvce z použití *blue pencil testu*, jak je vysvětlen v bodě 90 tohoto stanoviska, vyplývá, že sporné smluvní ujednání ve věci C-70/17⁹⁰ *není oddělitelné*. Ve smluvním ujednání zkoumaném v rozsudku Bundesgerichtshof (Spolkového soudního dvora), který cituje Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v předkládacím rozhodnutí, jsou totiž uvedeny tři druhy práv: souhlas se zpřístupněním osobních údajů a dva souhlasy s postoupením pohledávky, první ve prospěch společnosti vymáhající pohledávky a druhý ve prospěch bankovní instituce. Přeskrtnutí části smluvního ujednání, která odkazuje na postoupení pohledávky bankovní instituci, v zásadě nemá vliv na ostatní části smluvního ujednání vzhledem k tomu, že tyto tři části jsou nezávislé.

99. Situace je naproti tomu odlišná, pokud jde o sporné smluvní ujednání, jež je základem věci C-70/17. „Nakažená“ část se totiž týká jen bodu a), a sice práva banky prohlásit úvěr za splatný v případě „nezaplacení při splatnosti [*jakékoli*] splátky úroků nebo jistiny [...]“. Sporné smluvní ujednání by proto při použití *blue pencil testu* splňovalo první podmínku k tomu, aby mohlo být oddělitelné, tedy že „nakaženou“ část lze přeskrtnout bez další změny, jediné ve dvou případech. První je případ, kdy by sporné smluvní ujednání obsahovalo několik důvodů předčasné splatnosti a bylo by formulováno například takto: „[...] v následujících případech: a) Nezaplacení *jedné*, několika nebo všech splátek [...]“. Výraz „*jedné*“ by tak byl jediným důvodem, který by bylo třeba přeskrtnout, bez dalšího zásahu do ostatních částí bodu a). V tomto případě se totéž smluvní ujednání ve formálním

89 – V takovém typu smluv o hypotečním úvěru se následující body (b, c nebo d atd.) v zásadě nevztahují na důvody rozvázání smlouvy vyplývající z neplnění dlužníka.

90 – Toto smluvní ujednání je uvedeno v bodě 95 tohoto stanoviska.

smyslu týkalo několika určitelných a oddělitelných situací. O tento případ se však podle mého názoru nejedná u sporného smluvního ujednání, jež je základem věci C-70/17⁹¹. Druhým případem je případ, v němž by „nakažená“ část představovala celý bod a). Bod a) by pak bylo možno přeškrtnout bez zásahu do ostatních bodů b), c) nebo d) smluvního ujednání⁹².

100. Zadruhé, i kdybychom připustili, že by „nakažená“ část sporného smluvního ujednání, které je základem věci C-70/17, mohla být bez další změny přeškrtnuta⁹³ – s čímž vzhledem k informacím, které mám k dispozici, nesouhlasím – oddělení „nakažené“ části by mělo umožňovat správnou četbu smluvního ujednání. Výsledek by byl následující: „[N]ezaplacení při splatnosti splátky úroků nebo jistiny“. Je velmi pravděpodobné, že se názory rozcházejí, pokud jde o otázku, zda je takové ujednání, jako je ujednání vyplývající z tohoto oddělení, z gramatického hlediska srozumitelné či nikoli. Můžeme z četby odděleného ujednání vyvodit, kolik měsíčních splátek musí být neuhrazeno, aby věřitel mohl požadovat předčasnou splatnost smlouvy o úvěru? Je zjevné, že nikoli.

101. V každém případě, i kdybychom měli za to, že sporné ujednání je po oddělení gramaticky jasné a srozumitelné, o čemž by podle mého názoru bylo možno z hlediska právní jistoty pochybovat, jsem přesvědčen, že po vyškrtnutí zneužívající části by byl původní účel tohoto ustanovení zpochybněn, jelikož toto ujednání odkazuje obecně na „nezaplacení při splatnosti“, by měl nevyhnutelně nový právní význam. Jak jsem přitom uvedl v bodech 89 až 93 tohoto stanoviska, *blue pencil test*, jak jej vykládá judikatura Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) a uvádí Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), takovýto výsledek nepřipouští. Jelikož podmínky stanovené tímto pravidlem nejsou splněny, je tudíž třeba konstatovat, že úkon, který navrhuje Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), není „oddělením“ sporného smluvního ujednání, ale „platnost zachovávající redukci/modifikaci“, která implikuje jeho přepsání.

102. K zachování účelu tohoto smluvního ujednání by bylo třeba zavést nové pravidlo nebo pravidlo, které se liší od původního pravidla, což není podle *blue pencil testu* přípustné, jak uznává sám Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v předkládacím rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že smluvní ujednání nelze provést bez použití takového dispozitivního ustanovení vnitrostátního práva, jako je čl. 693 odst. 2 LEC, je podle mého názoru jasné, že změna zamýšlená předkládajícím soudem se nemůže omezit na „pouhý škrtnutí pera“, jak vyžaduje *blue pencil test*.

103. V každém případě v tomto ohledu připomínám, že v rámci působnosti směrnice 93/13 je platnost zachovávající modifikace vyloučena judikaturou Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr)⁹⁴, na niž odkazuje Tribunal Supremo (Nejvyšší soud). Z bodu 93 tohoto stanoviska vyplývá, že tato změna nebude mít odrazující účinek a že soudu rozhodujícímu ve věci samé nepřísluší nalézt řešení, které by bylo přijatelné⁹⁵.

104. Po konstatování, že úkon, který navrhuje Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ve věci C-70/17, není „oddělením“ sporného ujednání, ale „platnost zachovávající modifikaci“, je nyní třeba v rámci první předběžné otázky přezkoumat zásadní otázku, zda unijní právo brání změně smluvního ujednání o předčasné splatnosti navrhované Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), jehož zneužívající povaha byla konstatována vnitrostátním soudem.

91 – Naopak by tomu tak bylo právě v případě smluvního ujednání sporného ve věci C-179/17, jež stanoví: „Bez ohledu na stanovenou dobu trvání této smlouvy může věřitelská banka prohlásit úvěr za splatný s tím, že bude smlouvu považovat za rozvázanou a dluh za předčasně splatný v plné výši, zejména v případě prodlení s platbou [jedné,] více nebo všech splátek podle druhého ujednání (týkajícího se splácení)“. Toto ujednání splňuje první podmínku *blue pencil testu*, jelikož každý druh neuhrazení platby (jedné, více nebo všech) lze posuzovat samostatně.

92 – Tak tomu je v případě: „[...] a) [Nezaplacení při splatnosti jakékoli splátky úroků nebo jistiny] [...]; b) [...]; c) [...]“.

93 – Jak je tomu podle mého názoru v případě sporného ujednání ve věci C-179/17.

94 – Viz bod 89 tohoto stanoviska.

95 – Tytéž úvahy se použijí na sporné smluvní ujednání ve věci C-179/17.

2) Je s ohledem na judikaturu Soudního dvora účel sporného ujednání zachován, pokud se neuvádí počet neuhrazených splátek umožňující jeho uplatnění?

105. Zprv v souladu s judikaturou připomenutou v bodě 66 tohoto stanoviska přísluší vnitrostátnímu soudu, aby rozhodl o tom, zda je smluvní ujednání zneužívající⁹⁶. V rámci přezkumu uvedené zneužívající povahy musí vnitrostátní soud začít určením toho, co lze považovat za smluvní ujednání⁹⁷, tedy smluvní závazek, který se liší od ostatních smluvních podmínek a může být předmětem individuálního přezkumu případné zneužívající povahy. Tento předchozí přezkum je nezbytný, jelikož podle judikatury Soudního dvora citované v bodě 75 tohoto stanoviska mají vnitrostátní soudy poté, co zjistí a prohlásí zneužívající povahu smluvního ujednání (fáze kontroly týkající se posouzení nebo kvalifikace smluvního ujednání)⁹⁸, povinnost zneužívající ujednání nepoužít, aby pro spotřebitele nebylo závazné, přičemž nejsou oprávněny jeho obsah upravovat (fáze kontroly důsledků prohlášení zneužívající povahy smluvního ujednání)⁹⁹. Vyjma změny vyplývající ze zrušení zneužívajících ujednání totiž musí tato smlouva v zásadě nadále existovat bez jakékoli další změny, je-li v souladu s vnitrostátním právem taková další existence smlouvy *právně možná*¹⁰⁰.

106. Zadruhé je třeba připomenout, jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí podaného Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), že odkaz na „*jakoukoliv*“ splátku představuje základní a nezbytnou podmínku pro účely uplatnění ujednání o předčasné splatnosti. Proto mám za to, že *účel smluvního ujednání není zachován bez přesného odkazu na počet neuhrazených plateb umožňující jeho provedení*, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu¹⁰¹. Kromě toho, jestliže jsou v souladu s judikaturou Soudního dvora vnitrostátní soudy povinny prostě a jednoduše neuplatnit smluvní ujednání považovaná za zneužívající, podmínka, která může způsobit předčasnou splatnost celého úvěru, se tedy podle mého názoru stává irelevantní. Proto by smluvní ujednání jako celek nutně bylo bez účinku.

107. Zatřetí podotýkám, že takové smluvní ujednání, které v případě nezaplacení jakékoli splátky stanoví předčasnou splatnost celého zůstatku, nesplňuje podmínky stanovené Soudním dvorem v rozsudcích Aziz a Banco Primus¹⁰², vzhledem k tomu, že toto sporné ujednání nepředstavuje dostatečně závažné porušení, pokud jde o dobu trvání a výši úvěru. V každém případě je třeba mít na paměti, jak správně připomněla Komise, že pokud v souladu s touto judikaturou výše uvedené smluvní ujednání (odkaz na „*jakoukoli splátku*“) bylo prohlášeno za zneužívající, a proto nebylo použito, zbývající část, tj., pouhá možnost prohlásit celý zůstatek za splatný¹⁰³, by nebyla zbavena jen praktických účinků, ale byla by *tak abstraktní*, že by vnitrostátnímu soudu neumožňovala posoudit, zda splňuje podmínky stanovené Soudním dvorem v rozsudku Banco Primus¹⁰⁴ a připomenuté v bodě 69 tohoto stanoviska.

96 – Viz rozsudky ze dne 9. listopadu 2010, VB Pénzügyi Lízing (C-137/08, EU:C:2010:659, bod 44), a ze dne 26. dubna 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, bod 22). Viz také rozsudky ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 66), a ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 57).

97 – K rozdílu mezi posouzením/kvalifikací zneužívající povahy ujednání a důsledky vyplývajícími z tohoto posouzení/kvalifikace, viz bod 65 a násl. tohoto stanoviska.

98 – Viz bod 66 a násl. tohoto stanoviska.

99 – Viz bod 72 a násl. tohoto stanoviska.

100 – K další právní existenci smlouvy viz zejména judikaturu citovanou v poznámce pod čarou 69 tohoto stanoviska.

101 – Ke dni uzavření dotčených smluv o hypotečních úvěrech (2005 a 2008) byl čl. 693 odst. 2 LEC formulován takto: „Splacení jistiny a úroků lze požadovat v plném rozsahu tehdy, pokud byla splatnost celého dluhu dohodnuta pro případ nezaplacení jedné z dohodnutých splátek a tato dohoda je zapsána v katastru.“ Toto ustanovení tedy stanovilo možnost požadovat *prostřednictvím řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou* splacení „celé jistiny a splatných úroků“ pod podmínkou, že i) ujednání nebo *dohoda* o předčasné splatnosti je *zapsána* do katastru nemovitostí a že ii) předčasná splatnost je podmíněna „nezaplacením *jedné z* dohodnutých splátek“. V tomto ohledu viz poznámku pod čarou 21 mého stanoviska ve věci C-486/16.

102 – Rozsudky ze dne 14. března 2013 (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 73), a ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 66). Viz rovněž bod 69 tohoto stanoviska.

103 – Po oddělení navrženém předkládajícím soudem toto ujednání zní takto: „Nezaplacení při splatnosti splátky úroků nebo jistiny [...]“.

104 – Rozsudky ze dne 14. března 2013, Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, bod 73), a ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 66).

108. Rovněž připomínám, že přesný okamžik, ke kterému bankovní instituce uplatňuje možnost předčasného rozvázání smlouvy, je skutkovou otázkou, která není pro účely přezkumu smluvního ujednání, které hovoří o nezaplacení jedné jediné splátky, relevantní. Nejedná se zde o určení, zda obchodní jednání banky bylo zneužívající, nýbrž o to, zda je zneužívající smluvní ujednání. Na rozdíl od toho, co vyplývá z předkládacího rozhodnutí ve věci C-70/17¹⁰⁵, rozumné obchodní jednání v kontextu zneužívající smlouvy nemůže zbavit zjištění soudu o zneužívající povaze smluvních ujednání užitečnosti¹⁰⁶. Platí to tím spíše, pokud právě dotčené ujednání umožňuje bance požadovat splacení celé zbývajících dlužné částky v rámci řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou v důsledku nezaplacení jedné jediné splátky jistiny a úroků.

109. S ohledem na výše uvedené zastávám názor, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby vnitrostátní soud, který konstatoval zneužívající povahu smluvního ujednání umožňujícího požadovat předčasnou splatnost smlouvy o hypotečním úvěru, zejména v případě neuhrazení byť jen jediné měsíční splátky, mohl zachovat platnost tohoto ujednání prostým odstraněním důvodu splatnosti, který toto ujednání činí zneužívajícím.

5. Ke druhé otázce ve věci C-70/17 a první otázce ve věci C-179/17: možnost pokračovat v řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou podpůrným použitím vnitrostátního ustanovení, jako je například čl. 693 odst. 2 LEC

110. Podstatou druhé předběžné otázky předkládajícího soudu ve věci C-70/17 a první předběžné otázky předkládajícího soudu ve věci C-179/17, které je třeba zkoumat společně, je, zda musí být čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle které platí, že pokud vnitrostátní soud konstatoval zneužívající povahu ujednání o předčasné splatnosti úvěru, lze přesto pokračovat ve zvláštním řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, zahájeném v návaznosti na použití tohoto ujednání, a to na základě podpůrného použití ustanovení vnitrostátního práva, jako je například čl. 693 odst. 2 LEC, může-li toto řízení být pro spotřebitele příznivější než výkon rozhodnutí vydaného v rámci řízení ve věci samé, kterým se dlužníkovi ukládá platební povinnost.

111. Dříve, než se budu zabývat touto otázkou, nejprve připomenou, že z odpovědi, kterou navrhuji na první otázku ve věci C-70/17, vyplývá především to, že i kdyby mohla být „nakažená“ část sporného smluvního ujednání ve věci C-179/17 přeškrtnuta bez jakékoli další modifikace a výsledek by byl srozumitelný, toto smluvní ujednání zůstává vzhledem k požadavkům *blue pencil testu*, na který odkazuje Tribunal Supremo (Nejvyšší soud)¹⁰⁷, neoddělitelné. Po oddělení zneužívající části si toto smluvní ujednání totiž nezachovává původní právní smysl. Tím, že všeobecně odkazuje na „včasné nezaplacení [jedné] několika nebo všech stanovených splátek“, ujednání nezvratně mění svůj právní smysl. Dokážeme tedy ze znění takto odděleného/modifikovaného smluvního ujednání dovodit přesný počet měsíčních splátek, které musí být neuhrazeny, aby věřitel mohl uplatnit předčasnou splatnost smlouvy o hypotečním úvěru? Zastávám názor, že toto je jediná možná odpověď: „alespoň dvě splátky“, což by však stejně činilo smluvní ujednání zneužívajícím s ohledem na požadavky rozsudku Aziz připomenuté v bodě 107 tohoto stanoviska. V případě oddělení je tím účel sporného ujednání, na němž se zakládá věc C-179/17, ohrožen a toto ujednání se stane neúčinným, pokud podmínka, které je podřízeno jeho provádění (dohoda a odkaz na „jednu“ splátku, které jsou zapsány v katastru) a která v projednávané věci umožňuje pokračovat – a v případě potřeby zahájit – řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou – ztratí účinek. Z právního hlediska by postrádalo smysl stanovit pro věřitele možnost, která by byla čistě hypotetická („více splátek“) a nemohla by být provedena v praxi¹⁰⁸.

105 – Viz bod 26 tohoto stanoviska.

106 – V tomto ohledu viz bod 118 tohoto stanoviska.

107 – Viz poznámky pod čarou 91 a 93 tohoto stanoviska.

108 – Viz poznámku pod čarou 101 tohoto stanoviska.

112. Aby bylo možné odvodit počet neuhrazených měsíčních splátek, které se požadují pro účely předčasné splatnosti, bylo by třeba, jak navrhuje Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ve své judikatuře, použít vnitrostátní ustanovení. Podle judikatury Soudního dvora to je přitom v zásadě možné pouze za podmínek stanovených v rozsudku Kásler a Káslerné Rábai¹⁰⁹, tedy že smlouva by po odstranění zneužívajícího ujednání nemohla dále existovat a že pravidlo vnitrostátního práva, které jej nahrazuje, je dispozitivní povahy.

a) Mohou dotčené smlouvy o hypotečním úvěru právně existovat i po zrušení sporných zneužívajících ujednání?

113. Pokud jde o otázku, která je pro řešení sporů v původních řízeních rozhodující a o které se diskutovalo na jednání v návaznosti na otázku položenou Soudním dvorem k ústnímu zodpovězení ohledně toho, jaké jsou podle španělského práva důsledky zrušení ujednání o předčasné splatnosti pro existenci a výkon zajištění hypotečního úvěru, Abanca tvrdila, že úvěrová smlouva zpravidla existuje nadále, jelikož pouhé zrušení zneužívajícího ujednání nemůže vést k její neplatnosti. Jak nicméně tvrdila posledně uvedená společnost i společnost Bankia, zajištění hypotečního úvěru může být podstatně dotčeno vzhledem k tomu, že věřitel přichází o možnost využít řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, aby toto právo uplatnil.

114. Španělská vláda v písemném vyjádření na jedné straně tvrdila, že pokud by se mělo za to, že důvodem úvěrové smlouvy je zřízení věcného hypotečního práva a že toto věcné právo je zrušením ujednání dotčeno, nemůže úvěrová smlouva jako taková nadále existovat. Na druhé straně dodala, že i kdyby se vycházelo z toho, že úvěrová smlouva jako taková může po zrušení ujednání o předčasné splatnosti nadále existovat, takové zrušení „činí úvěrovou smlouvu příliš nákladnou pro bankovní subjekt“ vzhledem k tomu, že „ji nutí využít řízení ve věci samé *za účelem rozvázání smlouvy* a následně obecné exekuční řízení pro vymožení dluhu“. Tato vláda si tudíž klade otázku, zda by za těchto podmínek bankovní instituce poskytla úvěr bez hypotečního zajištění.

115. Je třeba uvést, že Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v předkládacím rozhodnutí uvádí, že ve španělském právním řádu hypoteční zástavní právo poskytuje svému držiteli nejen možnost požadovat nucený prodej nemovitosti zatížené hypotékou v rámci zvláštního řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, ale rovněž přednostní právo k této nemovitosti (články 1923 a 1927 občanského zákoníku) a zvláštní exekuční právo v případě (soudem zjištěné) platební neschopnosti dlužníka. Rovněž dodává, že neplatnost ujednání o předčasné splatnosti nevede k úplnému zániku práv hypotečního věřitele, ale *omezuje* zásadní výsadu hypotečního zástavního práva spočívající v tom, že věřitel může hypotékou zatíženou nemovitost nuceně prodat s cílem uhradit ze získané ceny dlužnou částku (článek 1858 občanského zákoníku). Z výše uvedeného vyplývá, že i přes omezení, které z toho plyne pro výkon zástavního práva, Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) nezpochybňuje další existenci úvěrové smlouvy po zrušení ujednání o předčasné splatnosti¹¹⁰. Tento soud kromě toho v předkládacím rozhodnutí neuvádí, že by byl povinen zrušit úvěrovou smlouvu v plném rozsahu. V tomto ohledu má předkládající soud ve věci C-179/17 za to, že „je podle všeho zřejmé, že úvěrová smlouva nebo úvěr mohou nadále existovat i bez smluvního ujednání o předčasné splatnosti“.

109 – Rozsudek ze dne 30. dubna 2014 (C-26/13, EU:C:2014:282).

110 – Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) uvádí, že upuštění od řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou vedle ztráty určitých výhod pro dlužníka znamená i to, že je věřitel nucen zahájit řízení ve věci samé „s cílem prohlásit splatnost nebo *rozvázání hypotečního úvěru* z důvodu nesplnění povinnosti dlužníkem“. Dodává, že „[i] v hypotetickém případě, že by věřitelská instituce po celou dohodnutou dobu splácení čekala a *nepožadovala by rozvázání smlouvy*, částka úroků z prodlení na straně dlužníka by byla mimořádně vysoká vzhledem k dlouhé době splatnosti těchto smluv“. Proto v případě, že je třeba zahájit řízení ve věci samé za účelem prohlášení rozvázání smlouvy o hypotečním úvěru, zdá se jasné, že smlouva existuje nadále.

116. Zaprvé je třeba připomenout, jak vyplývá z judikatury citované v bodě 75 tohoto stanoviska, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 stanoví dvě povinnosti dosáhnout určitého výsledku: první vyžaduje, aby zneužívající ujednání nevyvolávala závazné účinky vůči spotřebiteli, kvůli čemuž mají vnitrostátní soudy povinnost *vyloučit [jejich] použití*, a druhou, že smlouva uzavřená mezi prodávajícím či poskytovatelem a spotřebitelem zůstává pro strany závaznou „za stejných podmínek“, *může-li nadále existovat „bez zneužívajících ujednání“*¹¹¹. Z této judikatury proto vyplývá, že kritérium další existence smlouvy musí být posuzováno *jedině z právního hlediska*, „pokud je její další existence *právně* možná v souladu s pravidly vnitrostátního práva“¹¹².

117. V této souvislosti sice rozumím obavám, které stojí za výkladem navrženým Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), nicméně musím zdůraznit, že tu nejde o zohlednění takových úvah, jako je ta, zda banka úvěr poskytla bez hypotečního zajištění či nikoli, anebo jaké důsledky by pro věřitele mělo zrušení zneužívajícího ujednání¹¹³, ale o otázku, *zda smlouva je či není neplatná podle vnitrostátního práva*.

118. Zadruhé je třeba mít na paměti, že Soudní dvůr v rozsudku Banco Primus¹¹⁴ rozhodl, že za účelem zajištění odrazujícího účinku spojeného s článkem 7 směrnice 93/13 nemohou pravomoci vnitrostátního soudu, který konstatuje existenci zneužívajícího ujednání, záviset na tom, zda toto ujednání bylo skutečně uplatněno či nikoli. V této věci Soudní dvůr rozhodl, že skutečnost, zda ujednání bylo skutečně uplatněno či nikoli, není pro účely prokázání jeho zneužívající povahy relevantní. V projednávaném případě je skutečnost, že byla hranice stanovena na tři měsíční splátky namísto jedné, rovněž irelevantní.

119. V rozsudku Banco Primus Soudní dvůr totiž ještě upřesnil, že „[z]a těchto podmínek [...] okolnost, že v projednávaném případě prodávající nebo poskytovatel skutečně splnil podmínky stanovené v čl. 693 odst. 2 LEC a zahájil řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou teprve po nezaplacení sedmi měsíčních splátek, a nikoli, jak stanoví ujednání 6a smlouvy dotčené ve věci v původním řízení, po nezaplacení celého dluhu, *nemůže zprostit vnitrostátní soud jeho povinnosti vyvodit všechny důsledky z případně zneužívající povahy tohoto ustanovení*“¹¹⁵. Soudní dvůr tak rozhodl, že „směrnice 93/13 musí být vykládána v tom smyslu, že brání soudnímu výkladu takového ustanovení vnitrostátního práva, které upravuje ujednání týkající se splatnosti celého dluhu ve smlouvách o úvěru, jako je čl. 693 odst. 2 LEC, který zakazuje vnitrostátnímu soudu, který konstatoval zneužívající povahu takového smluvního ujednání, aby toto ustanovení prohlásil za neplatné a upustil od jeho uplatnění, pokud ho prodávající nebo poskytovatel nepoužil, nýbrž dodržel podmínky stanovené tímto ustanovením vnitrostátního práva“¹¹⁶. Proto by skutečnost, že banky v obchodní praxi dodržují čl. 693 odst. 2 LEC, nemohla zhojit neplatnost tohoto smluvního ujednání tím, že jej tento článek nahradí ve smyslu bodů 80 až 84 rozsudku Kásler a Káslerné Rábai¹¹⁷.

120. Z výše uvedeného vyplývá, že výjimka z obecného pravidla stanovená v uvedeném rozsudku Kásler a Káslerné Rábai, podle které Soudní dvůr umožňuje doplnit smlouvu nahrazením zneužívajícího smluvního ujednání dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva, aby smlouva mohla nadále existovat, se v projednávané věci neuplatní, jelikož sporná smluvní ujednání nezpůsobují neplatnost

111 – Připomínám ještě, že dvacátý první bod odůvodnění směrnice 93/13 stanoví, aby „*nepřiměřená ujednání [...] nezavazovala spotřebitele, a aby smlouva nadále zavazovala strany podle těchto ujednání, jestliže může nadále existovat bez dotyčných zneužívajících ujednání*“. Viz rovněž rozsudek ze dne 14. června 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, body 64 a 65).

112 – K další právní existenci smlouvy viz zejména judikaturu citovanou v poznámce pod čarou 69 tohoto stanoviska.

113 – Z písemného vyjádření španělské vlády vyplývá, že odstraněním sporného smluvního ujednání by se právní vztah stal pro bankovní instituci příliš nákladným, protože by ji nutil využít nejprve řízení ve věci samé s cílem ukončit smlouvu a poté obecné exekuční řízení pro vymožení dluhu. V tomto ohledu viz úvahy v bodech 54, 57 až 58 mého stanoviska ve věcech C-92/16 a C-167/16.

114 – Rozsudek ze dne 26. ledna 2017 (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 73).

115 – Rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 74). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska. Viz rovněž mé stanovisko ve věci Banco Primus (C-421/14, EU:C:2016:69, bod 85).

116 – Rozsudek ze dne 26. ledna 2017, Banco Primus (C-421/14, EU:C:2017:60, bod 75).

117 – Rozsudek ze dne 30. dubna 2014 (C-26/13, EU:C:2014:282).

úvěrových smluv v plném rozsahu. Na rozdíl od situace, o niž se jednalo ve věci, v níž byl vydán uvedený rozsudek Kásler a Káslerné Rábai, pokud v projednávaných věcech úvěrové smlouvy mohou existovat nadále bez ujednání o předčasné splatnosti, v důsledku čehož není vnitrostátní soud povinen prohlásit neplatnost smlouvy v plném rozsahu, není potřeba uplatnit dispozitivní ustanovení vnitrostátního práva s cílem předejít situaci, že by *spotřebitel* byl vystaven „zvláště nepříznivým důsledkům“.

b) K podpůrnému použití ustanovení čl. 693 odst. 2 LEC

121. Co se týče použití čl. 693 odst. 2 LEC, z předkládacího rozhodnutí Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) nevyplývá, že toto ustanovení je dispozitivní povahy. Po pouhém přečtení tohoto ustanovení lze totiž konstatovat, že pro jeho použití se vyžaduje výslovná dohoda mezi smluvními stranami, a v důsledku toho se uvedené ustanovení v případě neexistence takové dohody nemůže použít. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) naproti tomu odkazuje na možnost použít toto ustanovení „podpůrně“, aniž se vyjadřuje k tomu, jestli je jeho povaha dispozitivní či nikoli. V každém případě je věcí vnitrostátního soudu, aby posoudil, zda toto ustanovení je či není dispozitivní povahy.

122. V tomto ohledu je třeba připomenout rozsudek Soudního dvora zasedajícího ve velkém senátu ve věcech, v nichž byl vydán rozsudek Gutiérrez Naranjo a další¹¹⁸, v nichž se jednalo o „ujednání o minimální úrokové sazbě“ užívaná bankami v rámci smluv o hypotečním úvěru uzavíraných se spotřebiteli. Tentýž Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) konstatoval zneužívající povahu těchto ujednání, jakož i jejich neplatnost z důvodu jejich nedostatečné transparentnosti z důvodu nedostatku informací poskytnutých úvěrovými institucemi v souvislosti s konkrétními důsledky jejich použití v praxi. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) však rozhodl, že „ujednání o minimální úrokové sazbě“ byla jako taková legální, a omezil zpětnou účinnost prohlášení neplatnosti těchto ujednání¹¹⁹. Předběžné otázky položené Soudnímu dvoru jiným španělským soudem se týkaly toho, zda časové omezení restitučních účinků souvisejících se soudním určením zneužívající povahy těchto ujednání pouze na částky, které byly neoprávněně uhrazeny po vyhlášení rozhodnutí, kterým byla určena zneužívající povaha, bylo či nebylo slučitelné s čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13. Soudní dvůr odpověděl, že čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že smluvní ujednání, které je prohlášeno za zneužívající, musí být v zásadě považováno za ujednání, *které nikdy neexistovalo*, takže nemůže mít účinky vůči spotřebiteli.

123. Důsledkem soudního rozhodnutí o zneužívající povaze takového ujednání musí proto v zásadě být *obnovení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby uvedené ujednání nebylo sjednáno*. Soudní dvůr rovněž rozhodl, že i když je na členských státech, aby prostřednictvím svého vnitrostátního práva vymezily podmínky, za kterých se určuje zneužívající povaha ujednání obsaženého ve smlouvě, a platí konkrétní právní účinky tohoto rozhodnutí, nic to nemění na tom, že takové rozhodnutí musí umožňovat *obnovení právní a faktické situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby toto zneužívající ujednání nebylo sjednáno*, zejména prostřednictvím nároku na vrácení prospěchu, který k jeho tíži neoprávněně získal prodávající nebo poskytovatel na základě uvedeného zneužívajícího ujednání¹²⁰.

124. Je třeba konstatovat, že z této judikatury vyplývá, že na zneužívající ujednání, které bylo prohlášeno za neplatné, se nahlíží tak, že nikdy neexistovalo a nemá žádné účinky. Uplatnění čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13 v projednávané věci, jak zdůraznila Komise v písemném vyjádření, by vedlo k praktickému důsledku, že v případě, že vnitrostátní soud dospěje k závěru o neplatnosti ujednání o předčasné splatnosti, řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou

118 – C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980.

119 – Stanovil tak restituční povinnost ve prospěch spotřebitele nikoli ode dne uzavření sporných smluv, ale od dne vyhlášení soudních rozhodnutí, která určila neplatnost ujednání.

120 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, body 61 a 66).

nemůže být zahájeno nebo, pokud bylo zahájeno, nelze v něm pokračovat, jelikož dohoda stran a odkaz na jednu splátku, které byly zapsány do katastru, byly prohlášeny za zneužívající, a tudíž neplatné a neúčinné. Je třeba rovněž poznamenat, že pokud by bylo možné zhojit neplatnost ujednání uplatněním minimálního počtu tří měsíčních plateb podle čl. 693 odst. 2 LEC, *de facto* by to znamenalo umožnit vnitrostátním soudům, aby uvedené ujednání změnily¹²¹. Jak přitom Soudní dvůr připomněl v rozsudku Gutiérrez Naranjo a další, „vnitrostátní soud nemůže být oprávněn měnit obsah zneužívajících ujednání, jinak by přispíval k odstranění odrazujícího účinku pro prodávající a poskytovatele tím, že se taková zneužívající ujednání vůči spotřebiteli jednoduše neuplatní“¹²².

125. Z toho vyplývá, že změna navrhovaná Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) je úkonem, který nezbytně vyžaduje začlenění, přepsání, změnu nebo přeformulování ujednání o předčasné splatnosti. Na jedné straně tato změna ujednání není v souladu s požadavky *blue pencil testu*, na který odkazuje sám předkládající soud, protože se považuje za „platnost zachovávající modifikaci“, která je v rámci směrnice 93/13 nepřípustná. Na druhé straně je tato změna výslovně zakázána podle dosavadní ustálenou judikaturou Soudního dvora, což je pro odpověď, kterou je třeba poskytnout na otázky položené v rámci projednávaných věcí, rozhodující.

126. Konečně vyvstává otázka, zda má Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) pravdu, když uvádí, že pouhá skutečnost, že dlužníci-spotřebitelé nemohou mít prospěch z procesních výhod z řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, odůvodňuje vzhledem k judikatuře Soudního dvora uvedené v bodech 80 až 82 tohoto stanoviska odstranění sporných ujednání jejich nahrazením dispozitivním ustanovením vnitrostátního práva nebo případně podpurným použitím ustanovení, které tuto povahu nemá¹²³.

c) Odůvodňují procesní výhody řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou pokračování ve výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou po konstatování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti?

127. Pro připomenutí uvádím, že z pátého bodu odůvodnění předkládacího rozhodnutí Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) vyplývá, že procesní výhody řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou ve prospěch dlužníků-spotřebitelů vnitrostátním soudům údajně umožňují odůvodnit pokračování tohoto řízení po konstatování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti.

128. V tomto ohledu Komise v písemném vyjádření tvrdí, že Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) v rozsudku ze dne 18. února 2016, citovaném rovněž v jeho předkládacím rozhodnutí, uvedl, že „nelze tedy bezvýhradně a ve všech případech tvrdit, že rozhodnutí pokračovat v řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je pro spotřebitele více nepříznivé“¹²⁴. Komise z toho vyvodila závěr, že skutečnost, že „nelze bezvýhradně tvrdit“, že pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je pro spotřebitele více nepříznivé, se

121 – Předkládající soud ve věci C-179/17 uvádí, že „i v případě, že by se navzdory tomu, co je uvedeno v předchozím bodě, podpurné uplatnění ustanovení čl. 693 odst. 2 LEC mělo považovat *in abstracto* za uskutečnitelné, vznikl by nový problém: toto ustanovení výslovně stanoví, že „dluh lze v celém rozsahu jistiny i úroků požadovat tehdy, *pokud byla splatnost celého úvěru dohodnuta* pro případ nesplacení nejméně tří měsíčních splátek [...] a *tato dohoda* je uvedena v aktu o poskytnutí úvěru“. Jinými slovy, existence dohody je jednou ze základních podmínek tohoto ustanovení. Je pravda, že při uzavření smlouvy dohoda existovala, avšak právě tato dohoda byla prohlášena za zneužívající a neplatnou, a tudíž nemá platnost (byla ze smlouvy odstraněna a má se za to, že nikdy neexistovala). Zdá se tedy jasné, že čl. 693 odst. 2 LEC odkazuje na existenci platné a účinné dohody, nikoli zneužívající, neplatné a neúčinné dohody. V opačném případě, *pokud usoudíme, že není podstatné, zda dohoda je či není zneužívající, dospějeme k absurdnímu výsledku, kdy by byla podle dotčené judikatury předčasná splatnost možná vždy, nezávisle na obsahu (a případně zneužívající povaze) smluvního ujednání. Právní předpisy na ochranu spotřebitele by byly zbaveny svého obsahu* a dohled nad touto ochranou by byl podle všeho vážně oslaben“. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska. Viz body 17, 34, 111 a 121, jakož i poznámka pod čarou 101 tohoto stanoviska. Viz též bod 55 mého stanoviska ve věci C-486/16.

122 – Rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další (C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 60).

123 – V tomto ohledu připomínám, že je věcí vnitrostátního soudu, aby rozhodl o tom, zda vnitrostátní ustanovení má dispozitivní povahu či nikoli.

124 – Viz bod 8 druhého důvodu kasačního opravného prostředku uvedeného rozhodnutí.

nerovná tvrzení, pokud jde o míru ujištění, že pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je pro spotřebitele ve všech případech jasně výhodnější. Proto tvrzení, že pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou je v zájmu spotřebitele, je přinejmenším diskutabilní a závisí na konkrétních okolnostech každého případu. Komise dodala, že pokud právě spotřebitelé zpochybnili ujednání o předčasné splatnosti, která bankám povolují uplatnit řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, je rozumné předpokládat, že spotřebitelé, kteří takovou žalobu podávají, jsou právně zastoupení a snaží se své zájmy ochránit, nikoli poškodit.

129. Souhlasím s názorem, který vyjádřila Komise. I když po přečtení právního rámce, který uvedl Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), sám vidím procesní výhody, které s sebou přináší řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, mám však určité pochybnosti o tom, že z těchto výhod mají prospěch „všichni“ spotřebitelé bez výjimky¹²⁵. Soudní dvůr samozřejmě nemůže na tuto otázku, která se týká pouze vnitrostátního práva, odpovědět. Považuji však za vhodné podělit se o své pochybnosti, pokud jde o situaci, kterou uvádí Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), a pro názornost uvedu dva příklady¹²⁶.

130. Vezměme si nejprve příklad mladého bezdětného páru, „P a M“. Oba mají vysokoškolské vzdělání. V roce 2000 získají u banky hypoteční úvěr na nákup nemovitosti k bydlení. Tento úvěr ve výši 180 000 eur byl poskytnut na dobu 30 let. V roce 2007 se rozhodnou koupit si druhou nemovitost a získají druhý hypoteční úvěr ve výši 80 000 eur poskytnutý na dobu patnácti let. V roce 2012, uprostřed hospodářské krize, M ztratí práci a pár již není schopen platit oba své hypoteční úvěry. O několik měsíců později, po nezaplacení sedmi měsíčních splátek prvního úvěru podá banka návrh na výkon rozhodnutí prodejem nemovitosti zatížené hypotékou. Vnitrostátní soud při kontrole ujednání konstatuje zneužívající povahu ujednání týkajícího se předčasné splatnosti. Avšak díky pomoci jejich rodičů, jakož i díky prodeji sekundární nemovitosti se páru podaří před dnem prodeje v dražbě zbavit svou nemovitost k primárnímu bydlení hypotečního zatížení tak, že zaplatí přesnou částku, kterou bance dluží. Tento pár by mohl představovat skupinu spotřebitelů, která by mohla mít procesní výhody z řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou.

131. Podívejme se nyní na případ mladého páru „J a L“, J pracuje v odvětví stavebnictví a L je zaměstnaná v odvětví služeb. V roce 2000 získají i přes omezenou platební schopnost hypoteční úvěr od banky ve výši 100 000 eur za účelem financování koupě nemovitosti k bydlení. Tento úvěr je poskytnut na dobu 26 let a představuje více než polovinu jejich měsíčních příjmů. V letech 2004 a 2007 se narodí jejich dvě děti. V roce 2012, uprostřed hospodářské krize, J ztratí práci. Po určitou dobu pobírá dávku v nezaměstnanosti, avšak po skončení vyplácení této dávky a pouze s jednou mzdou již pár nedokáže dostát svým finančním závazkům. Z důvodu neuhrazení deseti měsíčních splátek podá banka návrh na výkon exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou. Soud rozhodující o nařízení výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou při kontrole ujednání konstatuje zneužívající povahu ujednání o předčasné splatnosti. Pár nemá úspory, které by jim umožnily zbavit se zatížení jejich nemovitosti zaplacením dlužné částky do dne dražby. S ohledem na judikaturu Soudního dvora se vnitrostátní soud rozhodne přerušit řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou a položit Soudnímu dvoru předběžné otázky.

125 – Ze spisu vyplývá, že v rozsudcích Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ze dne 23. prosince 2015 a ze dne 18. února 2016 citovaných v bodě 26 tohoto stanoviska, soudce Francisco Javier Orduña Moreno předložil nesouhlasná stanoviska a vyslovil se pro neslučitelnost těchto rozsudků Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) s unijním právem. K dispozici na <http://www.poderjudicial.es/search/openDocument/d9586b9875f1d9f4>. Viz s. 8 až 17. Viz též bod 26 mého stanoviska ve věcech C-92/16 a C-167/16, jakož i poznámka pod čarou 21 mého stanoviska ve věci C-486/16.

126 – *Tento první příklad* mne totiž napadl, když španělská vláda na jednání uvedla obdobný hypotetický případ s cílem znázornit nevýhody řízení ve věci samé pro spotřebitele.

132. Je v tomto druhém případě třeba mít za to, že pár může mít z výhod řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou prospěch? Kladná odpověď by vycházela z úvahy, podle níž je schopen uhradit splatné měsíční splátky, a tedy dosáhnout toho, že jejich nemovitost nebude zatížena, o což se nejedná. Měl tento pár kromě těchto procesních výhod, které vzhledem ke své špatné ekonomické situaci nemohl využít, například možnost nově vyjednávat o svém dluhu ve stadiu řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou? Jsem toho názoru, že nikoli.

133. V každém případě, a bez ohledu na možnost spotřebitelů případně požívat výhody z řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, je podle mého názoru nesporné, že s ohledem na judikaturu Soudního dvora týkající se dosahu konstatování zneužívající povahy ujednání o předčasné splatnosti připomenutou v bodech 65 až 82 tohoto stanoviska se vliv těchto výhod na zodpovězení otázek, kterými se zabýváme a které se týkají důsledků, jež je třeba vyvodit z konstatování zneužívající povahy sporného ujednání, jeví jako přinejmenším nejistý. Ve světle této judikatury mám tedy za to, že vnitrostátní soud, který konstatoval zneužívající povahu ustanovení o předčasné splatnosti, nemůže zahájit nebo případně i přes toto konstatování pokračovat ve výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou proti dlužníku-spotřebiteli, přestože se domnívá, že toto řízení je pro něj příznivější.

d) K možnosti informovat spotřebitele o výhodách týkajících se pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou: rozsudek Pannon GSM

134. Jak jsem uvedl v bodě 128 tohoto stanoviska, z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) nevyplývá, že pokračování řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou na základě zneužívajícího ujednání o předčasné splatnosti v každém případě přináší spotřebiteli-dlužníkovi výhody. V případě, že by však vnitrostátní soud měl za to, že spotřebitel může mít z uvedených výhod prospěch, je povinen jej o tom informovat. Spotřebitel by mohl po konzultaci se svým advokátem vyjádřit svůj úmysl nedovolávat se zneužívající a nezávazné povahy uvedeného ujednání, jako v mém prvním příkladu týkajícím se páru „P a M“.

135. V tomto ohledu připomínám, že Soudní dvůr v rozsudku Pannon GSM nejprve připomněl, že vnitrostátní soud musí zajistit užitečný účinek ochrany požadované ustanoveními směrnice 93/13, a poté rozhodl, že při výkonu povinnosti přezkumu zneužívajících ujednání i bez návrhu „[uvedená] směrnice však vnitrostátnímu soudu neukládá povinnost vyloučit použití dotčeného ujednání, pokud spotřebitel poté, co byl soudem upozorněn, nemá v úmyslu napadnout jeho zneužívající povahu a dovolávat se jeho nezávaznosti¹²⁷“. V rozsudku Banif Plus Bank Soudní dvůr tento rozsudek potvrdil a upřesnil, že možnost poskytnutá spotřebiteli vyjádřit se v tomto ohledu odpovídá rovněž povinnosti vnitrostátního soudu zohlednit případně vůli spotřebitele tehdy, pokud si je vědom toho, že zneužívající ujednání není závazné, nepřeje si však, aby bylo vyloučeno jeho použití, čímž vyslovuje svobodný a vědomý souhlas s dotčeným ujednáním¹²⁸.

136. Na základě všech předchozích úvah navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na druhou předběžnou otázku ve věci C-70/17 a na první otázku ve věci C-179/17 tak, že čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle které platí, že pokud vnitrostátní soud konstatoval zneužívající povahu ujednání o předčasné splatnosti úvěru, lze přesto pokračovat v řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, zahájeném v návaznosti na použití tohoto ujednání, a to na základě podpůrného použití ustanovení vnitrostátního práva, jako je například čl. 693 odst. 2 LEC, může-li toto řízení být pro spotřebitele příznivější než

¹²⁷ – Rozsudek ze dne 4. června 2009, Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, bod 33).

¹²⁸ – Rozsudek ze dne 21. února 2013, Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, body 27 a 35).

výkon rozhodnutí vydaného v rámci řízení ve věci samé, kterým se dlužníkovi ukládá platební povinnost, ledaže spotřebitel poté, co byl vnitrostátním soudem řádně informován o nezávazné povaze ujednání, dá svobodný a jasný souhlas a projeví vůli nedovolávat se zneužívající a nezávazné povahy takového ujednání.

6. Ke druhé a třetí otázce ve věci C-179/17

137. S ohledem na můj návrh odpovědi na první předběžnou otázku mám za to, že není nutné odpovídat na druhou a třetí předběžnou otázku, která se týká výkladu španělského práva, což je věcí vnitrostátního soudu.

C. Závěrečná poznámka

138. Přeji si uvést poslední poznámku. Jak vyplývá z bodu 6 odůvodnění směrnice 93/13, „pro snazší vytvoření vnitřního trhu a ochranu občana jako spotřebitele při nákupu zboží a služeb prostřednictvím smluv, na které se vztahují právní předpisy jiných členských států, je nezbytné odstranit zneužívající ujednání z těchto smluv“. Jsem přesvědčen, že navrhované řešení se zaslouží o zachování nyní pevného a soudržného systému ochrany spotřebitele a tím o posílení vnitřního trhu. Z tohoto důvodu a na základě souhrnu důvodů uvedených výše navrhuji, aby Soudní dvůr potvrdil svou judikaturu.

VI. Závěry

139. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázky položené Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) a Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Barcelona (soud prvního stupně č. 1 v Barceloně, Španělsko) takto:

„1. Ve věci C-70/17:

Článek 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby vnitrostátní soud, který konstatoval zneužívající povahu smluvního ujednání umožňujícího požadovat předčasnou splatnost smlouvy o hypotečním úvěru, zejména v případě neuhrazení byt jen jediné měsíční splátky, mohl zachovat platnost tohoto ujednání prostým odstraněním důvodu splatnosti, který toto ujednání činí zneužívajícím.

2. Ve věcech C-70/17 a C-179/17:

Článek 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní judikatuře, podle které platí, že pokud vnitrostátní soud konstatoval zneužívající povahu ujednání o předčasné splatnosti úvěru, lze přesto pokračovat v řízení o výkonu exekučního titulu prodejem nemovitosti zatížené hypotékou, zahájeném v návaznosti na použití tohoto ujednání, a to na základě podpůrného použití ustanovení vnitrostátního práva, jako je například čl. 693 odst. 2 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (zákon 1/2000, občanský soudní řád) ze dne 7. ledna 2000, ve znění použitelném na spory v původním řízení, může-li toto řízení být pro spotřebitele příznivější než výkon rozhodnutí vydaného v rámci řízení ve věci samé, kterým se dlužníkovi ukládá platební povinnost, ledaže spotřebitel poté, co byl vnitrostátním soudem řádně informován o nezávazné povaze ujednání, dá svobodný a jasný souhlas a projeví vůli nedovolávat se zneužívající a nezávazné povahy takového ujednání.“